

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Unipersonální s. r. o.

Milan Fric

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra soukromého práva a civilního procesu

Studijní program: Právo a právní věda

Obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Unipersonální s. r. o.

Milan Fric

Vedoucí práce: Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš

Katedra soukromého práva a civilního procesu

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v příloženém seznamu.

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi pomohli dostat se až sem...

Především bych chtěl jmenovat Prof. Dr. JUDr. Karla Eliáše, kterému vděčím za cenné připomínky a komentáře během psaní této práce a hlavně celou moji rodinu, které děkuji za všeobecnou podporu, pomoc a trpělivost nejen během studií.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Historický exkurz.....	9
2.1. Starověké počátky.....	9
2.2. Rozvoj mořeplavby a období dobývání nových světů	10
2.3. Salomon a první jednočlenná společnost	11
2.4. Rozvoj společností s omezeným ručením	13
2.5. Tuzemský vývoj	15
3. Pojem unipersonální společnosti.....	19
3.1. Teoretický otazník.....	19
3.2. Positivní charakteristika	21
4. Specifika jednočlenné společnosti.....	26
4.1. Založení a vznik	26
4.1.1. Zakladatelé.....	26
4.1.2. Založení	28
4.1.3. Předběžná společnost.....	35
4.1.4. Vznik.....	36
4.1.5. Britské řešení	41
4.2. Právní postavení společníka.....	44
4.3. Vnitřní organizace společnosti.....	50
4.3.1. Rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady.....	50
4.3.2. Jednatel.....	55
4.3.3. Dozorčí rada	60
4.4. Nakládání s obchodním podílem	61
4.4.1. Převod obchodního podílu.....	62
4.4.2. Vyržzení obchodního podílu.....	64
4.4.3. Zastavení obchodního podílu.....	66
4.5. Přeměny jednočlenné společnosti.....	69
4.5.1. Přeměna jednočlenné společnosti na vícečlennou	70
4.5.2. Přeměna vícečlenné společnosti na jednočlennou	73
4.6. Zrušení a zánik	76
5. Britská právní úprava jednočlenné společnosti.....	82
6. Závěr (úvahy do lege ferenda)	88

Příloha 1: Komparační tabulka.....	92
Seznam zkratk a pojmů.....	93
Přehled použitých pramenů.....	95
Monografie	95
Odborná periodika	97
Právní předpisy	98
Online zdroje.....	100
Judikatura	101
Resume	103

1. Úvod

Z celkového počtu více než 363 000¹ obchodních společností je společnost s ručením omezeným (dále také „s.r.o.“) vůbec nejčastěji používanou formou obchodní společnosti v České republice s více jak 90% podílem a nejinak je tomu i v zahraničí². Společnost s ručením omezeným se uplatní především u malých a středních forem podnikání. V platné právní úpravě je s. r. o. dána volnost vyjádřená dispozitivností její právní úpravy v obchodním zákoníku. V tom tkví ovšem i její nevýhoda, když může být zneužita k podvodným jednáním.

I přes častý výskyt unipersonálních s.r.o. je této problematice, kdy je společnost s ručením omezeným založena pouze jedním členem či se v průběhu existence vícečlenné společnosti počet společníků sníží pouze na jednoho, věnováno dle mého názoru poměrně málo prostoru, o čemž svědčí neexistence ucelené odborné literatury o této otázce. Většinou je unipersonální s.r.o. řešena pouze částečně v literatuře věnující se společnosti s ručením omezeným jako takové (tedy zpravidla zabývající se vícečlennou s.r.o.), což mne motivovalo k vybrání si tohoto tématu diplomové práce, ve které se pokusím shrnout právní úpravou této speciální formy společnosti, unipersonální s.r.o.

Toto téma jsem si vybral vzhledem k hojnosti zakládaných společností s ručením omezeným, kde těch jednočlenných je nezanedbatelné množství. Ke komparaci s britskou právní úpravou jsem přikročil proto, jelikož jsem měl možnost strávit uplynulý

¹ [online] Česká tisková kancelář (ČTK): Počet obchodních společností loni v ČR vzrostl na 363.000, dostupný na http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=638055 z 16. 5. 2011 [cit. 23. 5. 2011]

² Ve Velké Británii bylo v roce 2010 23,8% registrovaných jednočlenných společností z celkového počtu 2,1 milionu [online] Inter Departmental Business Register (IDBR), Office for National Statistics: Number of UK Businesses down <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=1238> z 27. 9. 2010 [cit. 23. 5. 2011]

akademický rok ve Velké Británii na Manchester Metropolitan University v rámci studijního výměnného programu Erasmus. Dalším důvodem bylo to, že vzhledem k praktickým potřebám uvolňujícího se trhu v rámci Evropské unie stále více zahraničních subjektů začíná podnikat v ČR a vice versa. Domnívám se proto, že vyvstává potřeba reagovat na požadavky doby a pronikat hlouběji do cizích právních úprav. V případě Velké Británie je situace o to zajímavější, jelikož se zde jedná a kontinuální vývoj korporátního práva v tržním prostředí trvající přes dvě staletí a tudíž by tamní právní úprava mohla v mnohém poskytnout náměty pro tu domácí. Tento vývoj v sobě ukrývá řadu pokladů, které stojí za to objevit.

V této diplomové práci se primárně zaměřím na českou právní úpravu, kterou budu analyzovat, poukáži na některé její problémy a otázky, které se týkají jednočlenných společností. Následující kapitola je věnována historickému hledisku vývoje korporací. Těžištěm práce je pak kapitola, která pojednává o specifikách jednočlenné společnosti. V průběhu práce budu průběžně v některých částech srovnávat českou úpravu s britskou, které bude následně věnována poslední kapitola, kde primárně poukáži na rozdíly v úpravě jednočlenných oproti vícečlenným společnostem dle britského práva.

Jako podkladů k této práci je použito domácích i zahraničních právních předpisů (aktuální i těch dávno zrušených), monografií, odborných článků a samozřejmě i soudní judikatury.

2. Historický exkurz

2.1. Starověké počátky

Již v období starého Říma se můžeme setkat s právníckými osobami a tedy i s původními předchůdci dnešních obchodních společností. Podle římské zásady „*Hominum causa omne ius constitutum est.*“³ můžeme vysledovat zrod právnícké osoby v římském právu. I když tato zásada nehovoří přímo o právníckých osobách, můžeme při širším výkladu dovodit, že právo má sloužit ku prospěchu člověka a k dosažení jeho cílů. Jedním z prostředků k dosažení určitého cíle člověka (fyzické osoby) může bez pochyby být pozdější zakládání obchodních společností.

Lidé žijí odjakživa ve společnosti, a proto právo umožňuje lidem sdružovat se do právníckých osob. Římané pojem právnícká osoba jako takový ovšem neznali. Rozlišovali pouze korporace a nadace. Korporace (*universitates personarum*) byla sdružením osob za určitým cílem, která svou činnost řídí stanovenými pravidly (dle stanov). Korporace je subjekt samostatný a nezávislý na existenci jednotlivých osob korporaci tvořící. Jedním z důsledků je také to, že majetek členů korporace je oddělen od majetku korporace samotné, jak známe z novodobých obchodních společností. Korporace, jako fiktivní osoba, nemá způsobilost k právnímu jednání, tu však mají vlastní orgány - jednatelé. Prostřednictvím jednatelů vstupuje korporace do veřejného života. Způsobilost k právům je stejná jako u osob přirozených, jediné omezení je v právu dědickém.

Římské korporace se dělily již za republiky na veřejné, což byl římský stát (*populus Romanus*) a městské obce (*civitates*); a soukromé, což byly spolky (*collegia*) a bratrstva (*sodalitates*). Nadace (*universitates rerum*) se objevily až za křesťanských císařů.

³ Všechno právo bylo stanoveno kvůli lidem, k jejich prospěchu.

Jako samostatné osoby vznikaly nadace až ve 4. století a to pouze kvůli náboženským nebo humanitním účelům. Nadace byla zosobnění majetku ke splnění určitého cíle a byla podrobena církevnímu doзору. Vznikaly sepsáním listiny, kde byl stanoven účel nadace, forma její správy a způsob užívání nadace. Subjektivitu nabývaly až schválením biskupa. Oproti korporacím měly nadace plnou dědickou způsobilost.⁴

Do obchodního práva byly přijaty také některé prvopočáteční instituty, které se vyskytly již dávno ve starověku (např. v Mezopotámii, Řecku). Šlo ovšem pouze o zárodky těchto institutů.⁵

2.2. Rozvoj mořeplavby a období dobývání nových světů

Ve feudální Evropě došlo k rozvoji obchodního styku v souvislosti s rozvojem mořeplavby a křižáckých výprav a s tím také k potřebě nějakým způsobem tyto styky upravit. V tomto období se objevují první předchůdci dnešních komanditních společností. Nemůžeme však ještě mluvit o právu obchodním jako takovém, ale o obyčejovém právu kupců a obchodníků – *lex mercatoria*.⁶

Na počátku 17. století⁷ začínají vznikat první kapitálové společnosti. Jako první vznikají „akciové společnosti“, z počátku vznikající na základě královských listin (chart). Ve Velké Británii je typickým představitelem této éry Východoindická obchodní společnost (*East India Company*), které byl již roku 1600 udělen královský monopol na 21 let pro obchodní styk s východní Indií,

⁴ podrobněji viz Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M.: Římské právo. 2. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, s. 79 a násl.

⁵ podrobněji viz Klíma, J.: Nejstarší zákony lidstva. Praha, Academia, 1970, s. 129, 202 a násl.

⁶ podrobněji viz Rozehnalová, N.: Právo mezinárodního obchodu. MU Brno, 2001, s. 128 a násl.

⁷ resp. na konci 16. stol. (viz níže)

později dokonce s celou Asií^{8,9}. Dále se pak první akciové společnosti vyskytují v Nizozemí¹⁰ a Francii¹¹.

Vývoj pokračoval i v 18. a 19. století, kdy dochází zejména k rozvoji průmyslu a obchodu. Toto období se nese ve znamení kodifikačních snah a tedy zániku *lex mercatoria*. Za zmínku stojí francouzský Code civil (1804), který doplňoval Code de commerce (1807)¹², účinný s novelizacemi dodnes¹³ a který byl modelovým předpisem pro úpravu obchodního práva v mnohých evropských zemí.

2.3. Salomon a první jednočlenná společnost

Ve Spojeném království byl zákonem Joint Stock Companies Act z roku 1844 ustanoven registr společností a bylo jím umožněno soukromým osobám zakládat akciové společnosti, jejichž členové, kterých muselo být minimálně 20, však ručili neomezeně, tzn., že ručili také za ztráty společnosti. Jednalo se spíše o „quasi-společnosti“, jelikož neměly právní subjektivitu a byly zakládány na principu spolku (*partnership*). To až do roku 1856, kdy byl přijat nový Joint Stock Companies Act, který značně zjednodušil zakládání společností a odstranil neomezené ručení. Zároveň snížil minimální

⁸ Východoindická obchodní společnost, která je považována za „matku moderních korporací“ byla ve své době nejmocnější korporací na světě, kdy ovládala přes polovinu světového obchodu, řadu měst, disponovala vlastní armádou čítající 24 000 mužů a dokonce razila vlastní měnu. Stejně jako řada dnešních korporací však zašla až příliš daleko, kdy ohrožovala samotnou britskou korunu a způsobila tehdejší hospodářskou krizi (čímž se její odkaz dnes opět diskutuje), proto byla na základě zákona (tzv. East India Stock Dividend Redemption Act) roku 1874 zrušena.

⁹ Podrobněji viz Robins, N.: The Corporation That Changed the World: How the East India Company Shaped the Modern Multinational. London, Pluto Press, 2006

¹⁰ Dutch East India Company (Vereenigde Oost-Indische Compagnie, VOC), založena roku 1602 opět s 21 letým monopolem, byla vůbec první společností, jež uvedla své akcie na burzu. Nakonec ji potkal podobný osud jako její britskou konkurenci.

¹¹ French East India Company (La Compagnie française des Indes orientales or Compagnie française pour le commerce des Indes orientales) byla založena roku 1664, zbankrotovala roku 1794.

¹² jehož původ je spatřován až v Chamurappiho zákoníku

¹³ až do roku 1867 byl vyžadován vládní souhlas se založením společností s omezeným ručením (Société anonyme a Société en commandite par actions)

počet členů na 7. Umožňoval také již založené společnosti býti podílníkem ve společnosti jiné.¹⁴

Ve Velké Británii se neseťkáváme se společnostmi s ručením omezeným, jak ji známe z práva českého. Za ekvivalent s. r. o. se obecně považuje „*limited company*“ ve své soukromé formě¹⁵, tedy „*private company limited by shares*“¹⁶, označována dodatkem „*limited*“ či „*Ltd*“.

V tomto období se podle názoru P. Daviese¹⁷ a řady dalších akademiků setkáváme poprvé s konceptem „jednočlenné společnosti“, když v případě *Salomon v Salomon*¹⁸ [1897] Sněmovna lordů de facto posvětila existenci jednočlenných společností, čímž o celé století předběhla tzv. Dvanáctou směrnicí Evropského společenství 89/667/EHS požadující po členských státech EU umožnění zakládat jednočlenné společnosti.

Pan Salomon byl po mnoho let úspěšným živnostníkem s obuví. Roku 1892 se však rozhodl přeměnit svoji živnost na společnost s omezeným ručením – *Salomon & Co Ltd*. Dle *Joint Stock Companies Act* z roku 1856 však potřeboval pro vznik této formy společnosti minimálně 7 členů. Přivzal tedy svoji manželku a svých 5 potomků, sám se stal statutárním orgánem, společnost vydala 20 007 kusů podílů (á £1), a tedy de lege lata splnil všechny požadavky na něj kladené. Pan Salomon byl majitelem 20 001 kusů těchto podílů¹⁹,

¹⁴ jak vyplývá z čl. 42 *Joint Stock Companies Act* 1856

¹⁵ Veřejná forma (*public limited company*) je považována za ekvivalent a. s. s veřejnou nabídkou akcií; označována dodatkem „*plc*“ či „*p.l.c.*“

¹⁶ *private company limited by guarantee* je většinou využívána pro neziskovou činnost, místo podílů společníci poskytují garance, praktické využití v podnikatelském však světě nemá, proto jí dále nebude věnována pozornost.

¹⁷ Davies P.: *Principles of Modern Company Law*, Sweet & Maxwell. 8 Ed edition, London, 2008, s. 5 a násl.

¹⁸ AC 22

¹⁹ Srov. s pozdějším německým zák. o GmbH z r. 1892 a rakouským zák. č. 58/1906 ř. z. (viz také níže)

zbytek jeho rodiny byl majitelem každý po jednom kuse a stali se tak pouze jakýmisi „stínovými členy“.^{20 21}

Zákon z roku 1856 je mnohými považován za základ moderního pojetí korporátního práva ve Spojeném království. Někteří autoři poukazují, že moderní pojetí korporací je odvozeno spíše než od prvních společností ze 17. století, které byly založeny královskou listinou (chartou), z neinkorporovaných sdružení na společenském principu (partnership) z přelomu 18. a 19. století, která jsou založena smlouvou mezi členy (typickým kontraktem), kteří jsou si rovni.²²

2.4. Rozvoj společností s omezeným ručením

Dosavadní dlouhodobý vývoj, na jedné straně osobních obchodních společností, resp. sdružení (kde jejich členové ručili neomezeně), na té druhé pak společností kapitálových – akciových (které měly často příliš mnoho společníků a ti měli naopak omezenou možnost fakticky podílet se na chodu a organizaci společnosti, která byla primárně určena pro velkou formu podnikání), postupně přestal vyhovovat praktickým potřebám doby. Čím dál častěji se ozývaly hlasy volající po zavedení nové formy obchodní společnosti, která by kombinovala přednosti společností v té době existujících. Ty byly jako první vyslyšeny v Německu a zákonem RGBI. S. 477 z 20. dubna 1892 byla vůbec poprvé upravena „společnost s ručením omezeným“²³ jak ji známe dnes. Pokud německý zákonodárce někde čerpal inspiraci pro GmbH, bylo to právě na britských ostrovech a v tamní

²⁰ V podrobnostech Davies P.: Principles of Modern Company Law, Sweet & Maxwell. 8 Ed edition, London, 2008, s. 33 a násl.

²¹ Toto rozhodnutí je jedno z klíčových pro posouzení právní subjektivity právnických osob s ohledem na „jednočlenné společnosti“. Na tomto základě bylo následně nespočetněkrát judikováno, že skutečnost, kdy jeden ze společníků ovládá všechny podíly (nebo „virtuálně“ všechny podíly), není dostatečným důvodem pro „ignoraci“ právní subjektivity společnosti jako takové. Viz např. *Tunstall v Steigmann* [1962]; *Lee v Lee's Air Farming Ltd* [1961] AC 12 (PC)

²² V podrobnostech Talbot LE: Critical Company Law. New Ed edition, Routledge-Cavendish, 2007, s. 11 a násl.

²³ Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)

úpravě korporací s omezeným ručením (nelze však ještě hovořit o „společnosti s ručením omezeným“ jako takové).²⁴

Nová forma společnosti se velmi rychle uchytila po celém Německu a rozšířila do dalších zemí nejen v Evropě.²⁵ Po několika novelizacích německého zákona z roku 1892 bylo roku 1980 umožněno zakládat jednočlenné společnosti s ručením omezeným. To ovšem neznamena, že by unipersonální s. r. o. do té doby vůbec neexistovaly. Zákon z roku 1892 sice neumožňoval jejich zakládání, ale umožňoval jejich pozdější vznik soustředěním podílů do rukou jediného společníka.

Vzhledem k výše uvedenému, tedy zejména vývoji britské Ltd. a s.r.o. dnešního typu, kdy si jsou tyto formy společností podobné a obecně se považují za ekvivalent (resp. společnosti nejvíce si blízké z kontinentální a angloamerické právní úpravy), si zde skromně dovolím nastínit polemiku s tak přímočarým tvrzením, že „společnost s ručením omezeným je útvar novodobý. Oproti a. s. nevznikla postupným historickým vývojem na přelomu středověku a novověku, ani nevychází z historických kořenů římského práva. Právě naopak, byla vytvořena uměle rozhodnutím zákonodárce.“²⁶ Podobný názor je ale obecně přijímán, kdy ho zastává i celá řada dalších akademických kapacit v oboru. Viz např. K. Eliáš²⁷ či I. Pelikánová²⁸. Není pochyb o tom, že společnost s ručením omezeným je útvar novodobý, nicméně osobně spatřuji historický vývoj potřeby omezeného ručení také pro menší formy podnikání, než existovalo do té doby jen pro akciové společnosti (za určité inspirace v „limited company“ upravené ve

²⁴ V podrobnostech viz [online] The Limited Liability Company Reporter: LLC History, dostupný na <http://www.llc-reporter.com/16.htm> [přístup z 26. 5. 2011]

²⁵ Tak např.: Portugalsko (1901), Brazílie (1918), Chile (1923), Francie (1925), Maroko (1926), Turecko (1926), Kuba (1929); Argentina (1932), Uruguay (1933), Mexiko (1934), Belgie (1935), Švýcarsko (1936), Peru (1936), Kolumbie (1937), Kostarika (1942), Itálie (1942), Guatemala (1942), Honduras (1950), Španělsko (1953), atd.

²⁶ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, ASPI, 3., přepracované vydání, 2008, s. 1

²⁷ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, s. 16

²⁸ Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. Díl, Praha, ASPI, 2006, s. 31

Spojeném království (viz výše popsaný vývoj)). Tato potřeba právě vyústila v novou formu společnosti - GmbH, resp. s. r. o.

2.5. Tuzemský vývoj

Na našem území, tehdejším Rakousku-Uhersku, v době přijetí německého zákona upravující GmbH platil zákon č. 1/1863 ř. z., Všeobecný zákoník obchodní, který ve své druhé knize pojednává o obchodních společnostech (o veřejné obchodní společnosti²⁹, o společnosti komanditní³⁰, o společnosti akciové³¹). Úspěch nové právní úpravy umožňující zakládání GmbH v sousedním Německu, a rychlé rozšíření této formy společnosti po celé zemi, přiměl k činnosti zákonodárce v Rakousku-Uhersku, která vyústila k přijetí zákona číslo 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením obmezeným, „který byl přijat podle vzoru analogického německého zákona z r. 1892“³² a čítající úctyhodných 127 paragrafů rozdělených v osmi hlavách, které se týkaly nejen soukromoprávní úpravy (hlava I. - IV.), dále také otázek souvisejících se správním právem (hlava V.), podnikáním zahraničních společností (hlava VI.), daní a poplatků (hlava VII.), ale také trestněprávní odpovědnosti (hlava VIII.). Jedním z nejmarkantnějších rozdílů zmíněných právních úprav s.r.o. spatřuji v otázce týkající se podílů ve společnosti, kdy podle německé úpravy může mít společník i více podílů ve společnosti, což rakousko-uherská úprava neumožňuje a každý společník může mít vždy jen jeden podíl ve společnosti (např. zvětšený o podíl přirostlý k jeho již existujícímu podílu).

V tehdejším Rakousku-Uhersku, resp. v Královstvích a zemích na říšské radě zastoupených, kde zákon č. 58/1906 ř. z. platil, se nová

²⁹ Čl. 85 – čl. 149

³⁰ Čl. 150 – čl. 206

³¹ Čl. 207 – čl. 249

³² Eliáš, K.: Novodobý rozměr starého právního sporu k právní úpravě obchodních společností. Právník, č. 1/1993, s. 32

forma společnosti velmi rychle uchytila. V zákoně byla totiž oproti akciovým společnostem upravena výhodnější sazba daně, což znamenalo rychle rostoucí počet nově zakládaných s. r. o.

Po vzniku Československé republiky byly recipovány zákonem č. 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, „veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení“³³ platné na dnešním území České republiky, tudíž také kompletní úprava společnosti s ručením omezeným. Pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi došlo k převzetí právních předpisů platných na území Uherska.³⁴

Zákonem číslo 271/1920 ze dne 15. dubna 1920 dochází k rozšíření působnosti zákona č. 58/1906 na území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Zároveň tímto zákonem dochází ke zrušení výhodnějšího zdaňovacího režimu pro s. r. o. a od berního roku 1920 platí pro společnosti s ručením omezeným „tytéž zásady, podle nichž se zdaňují společnosti akciové“.³⁵ Od tohoto období proto nedocházelo k tak masivnímu zakládání s. r. o., jako tomu bylo doposud.

K provedení zákona č. 58/1906, resp. jeho § 45, bylo vydáno vládní nařízení č. 147/1922 Sb., které se týkalo soudního ustanovování revisora (či revisorů) poslední roční bilance společnosti ze seznamů obchodních a živnostenských komor, a to k zajištění ochrany menšinových společníků.

Co se týče otázky jednočlenné společnosti s ručením omezeným, Rakousko-Uherská úprava nepřinesla nic nového. Stále nebylo takovou společností možné založit, jak implicitně vyplývá z § 3 zákona č. 58/1906 Sb., který hovoří pouze o „smlouvě společenské“. Z podstaty smlouvy, která je závazkem mezi dvěma

³³ Čl. 2 zák. č. 11/1918 Sb.

³⁴ dále viz Klíma, J.: Nejstarší zákony lidstva. Praha, Academia, 1970, s. 129, 202 a n.

³⁵ Čl. II. zák. č. 271/1920 Sb.

osobami, je tedy vyloučeno, aby s. r. o. založil pouze jeden zakladatel. To ale opět neznamená, že se po vzniku společnosti nemohou podíly soustředit do rukou jediného společníka. Ostatně, ani § 84 týkající se zrušení společnosti s ručením omezeným neuvádí jako důvod zrušení soustředění veškerých obchodních podílů v rukou jediného společníka, proto se domnívám, že takové společnosti mohly i po této skutečnosti existovat.

Tento závěr vyplývá i z prvorepublikové judikatury, např. z rozhodnutí nejvyššího soudu Rv I 1529/26 ze dne 21. dubna 1927 (uveřejněno pod pořadovým číslem 7010/1927), které uvádí, že převedení všech podílů s. r. o. do rukou jediného společníka není podle zákona důvodem ke zrušení společnosti a i nadále lze ze závazků společnosti žalovat jen onu společnost. Patsch k takové situaci dodává, že „stav je ten, že po onom sjednocení dočasně ustupuje do pozadí živel společenské organizace, na němž jest útvar společnosti s ručením omezeným vybudován“.³⁶

V meziválečném období nadále sílí snahy o reformu úpravy s. r. o.³⁷ a přijetí kompletního československého obchodního zákoníku, který by reflektoval aktuální potřeby. Vzhledem k tzv. mnichovské zradě a následné okupaci Čech a Moravy se tyto kroky neuskutečnily. Právní vývoj na našem území byl v důsledku vzniku Slovenského štátu opět oddělen.

Po skončení druhé světové války ani následný vývoj společnostem s ručením omezeným nebyl velmi nakloněn. Po obnově právního pořádku z předválečných let³⁸ následovaly od roku 1945 kroky směřující proti soukromému podnikání a nastalo období znárodňování. Nabytí účinnosti zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, dne 1. 1. 1951 znamenalo derogaci zákona č. 58/1906 ř. z. a definitivní tečku za s. r. o., kdy byly zrušeny i všechny doposud

³⁶ Patsch, H., Nesý, P., Kozáková, A.: Společnost s ručením omezeným, Linhart, Praha, 1934

³⁷ Viz usnesení Sněmu českých právníků v Brně roku 1925

³⁸ dekret č. 11 z 3. 8. 1944

existující společnosti s ručením omezeným.³⁹ V období komunismu nemůžeme o obchodním právu jako takovém vůbec hovořit. Následovalo „období temna“ trvající 40 let.

Revoluční rok 1989 přinesl změnu společensko-politických poměrů a potřebu rozvoje tržní ekonomiky. Byl přijat zákon č. 103/1990 Sb., který novelizoval hospodářský zákoník a obnovil základním způsobem úpravu s. r. o. Díky této novelizaci bylo konečně možné založit i unipersonální s. r. o., jelikož zákon tuto možnost explicitně stanovil v § 106n, odst. 1. Osobně se domnívám, že tímto krokem chtěli zákonodárci v maximální možné míře podpořit soukromé podnikání a oživit tak nově vznikající kapitalistickou ekonomiku našeho státu. Tato úprava, která u s. r. o. čítá pouhopouhé 4 paragrafy, je značně zjednodušená a je z ní patrné, že se jedná pouze o dočasné řešení.

Po přijetí tohoto provizoria počaly práce na novém obchodním zákoníku, který byl přijat jako zákon pod číslem 513/1991 Sb. a nabyl účinnosti dne 1. 1. 1992. Nutno podotknout, že ani tato úprava rozhodně nebyla dokonalá a nevyhnula se celé řadě novelizací. Také nový obchodní zákoník již ve svém původním návrhu počítal s možností zakládat jednočlenné společnosti s ručením omezeným.⁴⁰

Účelem této práce ovšem není pojednávat pouze o historickém vývoji obchodních korporací, resp. s. r. o. (to by bohatě stačilo na další diplomovou práci), ale o unipersonální společnosti s ručením omezeným.

³⁹ Viz § 563, odst. 2 zákona č. 141/1950 Sb.

⁴⁰ § 105 zák. č. 513/1991 Sb. ke dni 5. 11. 1991

3. Pojem unipersonální společnosti

3.1. Teoretický otazník

Úvodem do problematiky jednočlenných společností bych upustil od výroku, že „každá snaha o definici znamená zároveň určitou negaci, popření toho, čím by definovaný jev mohl také být nebo jaké další kvality by v něm bylo možno nalézt“⁴¹ a dále bych se snažil o relativní definici, resp. charakteristiku toho, co to vlastně unipersonální společnosti jsou.

Jednočlenné společnosti jsou právě tím, co ztěžuje práci právním teoretikům v přesné definici obchodních společností jako sdružením fyzických či právnických osob⁴². Snahy o tuto definici se objevují již v publikacích staršího data. A. Wenig ve své příručce obchodního práva píše, že „obchodní společnost je sdružení dvou nebo více osob, které provozuje pod společnou firmou obchodní živnost a které stran své povinnosti ku dani výdělkové vyhovuje předpokladům (...) pro dosažení kupecké plnoprávnosti.“⁴³ F. Rouček považuje obchodní společnost za „sdružení osob provozujících pod společnou firmou obchody, které jest právnickou osobou.“⁴⁴ Současní autoři vidí obchodní společnost například jako „smlouvou založené právní společenství osob sledující dosažení cíle pomocí organizovaného působení“.⁴⁵

Můžeme si všimnout, že jednočlenná společnost se nedá subsumovat k žádné z výše uvedených definic, jelikož u ní jednoduše k žádnému sdružování osob nedochází. Jak s ní tedy naložit? Ex

⁴¹ Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K.: Srovnávací ústavní právo, Praha, ASPI Publishing, 2003, s. 77

⁴² § 18 ObčZ

⁴³ Wenig, A.: Příručka obchodního práva platného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Kniha 2. a 3. Brno, Typos, 1928, s.3

⁴⁴ Rouček, F.: Československé právo obchodní, I. část obecná, Praha, Nákladem právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1938, s. 81

⁴⁵ Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva (vybrané problémy). Brno. Právnická fakulta Masarykovy university, 1997, s. 85

definitione by to dle právních teoretiků znamenalo, že jednočlenná společnost žádnou obchodní společností není. Tento problém řešil i K. Eliáš, který uvádí, že „tyto pokusy jsou marné, proto i zbytečné“.⁴⁶ Stejně jako v běžném životě platí, že „výjimka potvrzuje pravidlo“, platí toto rčení i v tomto případě a díky této fikci může existovat obchodní společnost založená jediným společníkem.⁴⁷ Knapp přichází s argumentem, že jednočlenné společnosti je nutno považovat per analogiam za právnické osoby korporačního typu.⁴⁸

Na tyto výše uvedené argumenty kontruje K. Eliáš, který souhlasí s praktičností, nicméně upozorňuje na rozpor s principem teoretické čistoty existence jednočlenných společností a dodává, že „jsou přitom jevem tak početným, že je v dané souvislosti sotva možné uznat za výjimku prakticky i teoreticky zanedbatelnou“.⁴⁹ Závěrem k tomuto problému navrhuje vytvoření „zbytkové“ kategorie právnických osob, kam by spadaly unipersonální společnosti. Nicméně později sám dodává, že toto pojetí „prakticky nic neřeší“ a závěrem tedy i on souhlasí s fikcí, že všechny s. r. o., tedy i unipersonální, jsou korporacemi.

Z hlediska pozitivního práva nemůže být o výše uvedených pochybách žádná řeč. Náš obchodní zákoník zařazením úpravy jednočlenných společností do úpravy vícečlenných společností de facto i de iure stanovil, že jednočlenná s. r. o. či a. s. je obchodní společností (a je tedy právnickou osobou⁵⁰). Nikde ani není v pozitivním právu stanoveno, že by jednočlenná společnost nebyla korporací, proto zde pro žádné pochyby není prostor. U jednočlenné

⁴⁶ V podrobnostech Eliáš, K.: Miniatura na neřešitelné téma. Právník, č. 12/1993, s. 1058-1063

⁴⁷ V podrobnostech Pelikánová, I.: Základy obchodního práva. Aleko, Praha, 1991, str. 31

⁴⁸ Knapp, V., Knappová, M. in Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, díl I. Codex, Praha, 1995, str. 135 in Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, s. 14

⁴⁹ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, s. 14

⁵⁰ § 56, odst. 1 ObchZ

společnosti tedy dochází k prolomení staré římské zásady „*tres faciunt facere collegium*“⁵¹.

3.2. Positivní charakteristika

Unipersonální společnost bychom mohli charakterizovat jako individuální podnikání, která má oproti individuálnímu podnikání ve formě živnosti výhodu v omezeném ručení. Jediný společník má tak jen svůj zájem na výsledcích společnosti a má možnost s podnikem své společnosti libovolně nakládat, jelikož je to on, kdo vykonává působnost valné hromady.

Platná právní úprava na území České republiky v současné době umožňuje existenci jednočlenné společnosti pouze u kapitálových společností (popř. u společnosti smíšené, budeme-li za ni považovat s. r. o., která se vyznačuje některými prvky společností osobních, např. omezení volné dispozice s podílem, nižší míra anonymity společníků než u a. s. atd.)⁵², tedy u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. V případě osobních obchodních společností by ani možnost zakládat jednočlenné společnosti nedávala smysl, jelikož se u nich předpokládá snaha o vzájemné propojení právě oněch osobních znalostí, vlastností či zkušeností společníků k dosažení konkurenceschopnosti na trhu.

To však neplatí v případě kapitálových společností (popř. platí omezeně u spol. s r. o.). Jak plyne ze samotného označení, do popředí se dostává shromáždění kapitálu. Možnost založit jednočlennou společnost je připuštěna u akciové společnosti jen v případě, kdy tímto jediným zakladatelem je osoba právnická.⁵³ Společnost

⁵¹ Digesta 50.16.85

⁵² V podrobnostech např. Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, C. H. Beck, 2. vydání, 2006, s. 5 a n.

⁵³ § 162 odst. 1 ObchZ

s ručením omezeným může být založena jako unipersonální jak jedinou osobou právnickou, tak osobou fyzickou.⁵⁴

Naše právní úprava obsahuje v § 105 odst. 2 ObchZ také omezení maximálního počtu společníků v s. r. o., kde stanoví, že tato forma společnosti může mít maximálně padesát společníků⁵⁵. V tomto omezení spatřuji snahu zákonodárce uchovat spol. s r. o. pro malé a střední podnikání, ale hlavně eliminovat případné potíže při dosažení souhlasu všech společníků, který zákon v některých případech vyžaduje (viz § 141 ObchZ). Omezení padesáti společníků neplatí v britské ani německé právní úpravě Ltd., resp. GmbH. Návrh nového Zákona o obchodních korporacích (dále „Návrh“) s tímto omezením do budoucna také nepočítá. Je tedy otázkou, jak po přijetí tohoto Návrhu budou dopadat praktické situace vyžadující souhlas všech společníků ve společnostech s desítkami či stovkami společníků (např. § 155 Návrhu – změna společenské smlouvy). Na druhou stranu většina právních úprav ostatních států (např. zmiňované Německo či Velká Británie) si s nimi dokázala poradit. Bude záležet především na osobách samotných zakladatelů společnosti, aby na tuto otázku pamatovali a předešli případným problémům.

Co se týče možnosti zakládat společnost s ručením omezeným jedním zakladatelem, vychází tento požadavek z komunitárního práva, a to z Dvanácté směrnice 89/667/EHS Rady ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem, v platném znění (dále „Směrnice“ či „Dvanáctá směrnice“). Tato Směrnice má za cíl harmonizovat právní úpravu jednočlenných společností s ručením omezeným v členských státech Evropské unie, tedy její uznání ve všech členských státech s cílem umožnit malým a středním podnikatelům požívat výhod omezeného ručení. Existovaly totiž právní úpravy, které vylučovaly možnost existence unipersonální společnosti či s jejím

⁵⁴ § 105 odst. 2 ObchZ

⁵⁵ Obdobná limitace platí např. v Irsku (Companies Act 1963, Part II, Section 33, Art. 1 (b))

vznikem spojením všech podílů v rukou jediného společníka bylo zakládáno neomezené ručení jediného společníka.

Omezené ručení má ale i svá úskalí a to hlavně pro věřitele, proto by mělo být primárně pamatováno na ně. Stále totiž existují právní úpravy, kde je jejich ochrana velmi laxní a ani českou právní úpravu týkající se tohoto problému nelze pokládat za dokonalou. Směrnice připouští možnost sankcí ve svém článku 2, odst. 2, nicméně toto ustanovení je dispozitivní a členské státy tak sankce nemusí do svých právních řádů inkorporovat. Naše právní úprava tuto ochranu nad rámec své povinnosti obsahuje ve svém § 105 odst. 2⁵⁶, kdy omezuje tzv. řetězení společností a zabraňuje tak tomu, aby byla jedna majetková hodnota jednočlenné společnosti použita k založení další jednočlenné společnosti et cetera et cetera. K. Eliáš neexistenci takovéto ochrany třetích osob nazýval jako „jednu ze smutných kuriozit českého obchodního práva“.⁵⁷ Nicméně se osobně domnívám, že původní smysl tohoto omezení byl dnes již překonán a za použití právních instrumentů pro podnikatelská seskupení může být toto omezení ze zákonné dikce vypuštěno. V řadě zemí, např. ve Spojeném království, takové omezení neexistuje a ani Návrh zákona o obchodních korporacích s ním do budoucna nepočítá.

Jednočlenná společnost je pro věřitele riziková i z dalších důvodů. Například proto, že zde nefungují klasické ochranné mechanismy jako u společností vícečlenných. To může být zjevné při hlasování na valné hromadě, kdy u vícečlenné společnosti převládají (resp. převládat by měly) snahy o prosazení zájmů společnosti před zájmem jedince - společníka. Dále je v obchodním zákoníku obsažena ochrana menšinových společníků či suspendace hlasovacího práva v případě rozporu zájmu společníka se zájmy společnosti. Taková ochrana ale v jednočlenné společnosti chybí a sám společník tak vykonává působnost valné hromady. Do pozadí také již ustoupila funkce

⁵⁶ Obch Z upravuje toto omezení od tzv. velké novely obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb.

⁵⁷ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Prospektrum, 1997, s. 21

základního kapitálu společnosti, který měl, možná až naivně, působit garančně pro věřitele tím, že společnost bude disponovat těmito prostředky pro úhradu svých dluhů. Garanční funkce základního kapitálu ztrácí svůj význam s každým dnem od splacení vkladů. Osobně spatřuji veřejnou rezignaci nad garanční funkcí základního kapitálu u s. r. o. v připraveném Návrhu o obchodních korporacích, kdy je jeho minimální výše stanovena na 1 Kč⁵⁸. Tento trend je ale naprosto běžný i jinde v Evropě, např. v Companies Act 2006 (dále také „CA 2006“) ve Velké Británii. Náš Návrh počítá s jinými instrumenty k ochraně věřitelů, např. testu insolvence.

Takzvaná Lisabonská smlouva⁵⁹ ve svém článku č. 288 uvádí, že „směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům“. Úskalí v minulosti nastalo v případě Zákona o advokacii, který ještě donedávna (ve stavu do 31. 8. 2009) ve svém 15. paragrafu uváděl, že „pokud společnost s ručením omezeným založená za účelem výkonu advokacie má méně než 2 společníky, Komora bezodkladně poté, co se o této skutečnosti dozvěděla, podá podle zvláštního právního předpisu návrh soudu na zrušení společnosti a její likvidaci, popřípadě soud společnost zruší a nařídí její likvidaci i bez návrhu“. Takováto dikce zákona byla flagrantním porušením právě výše zmíněné Směrnice, a proto byla novelou zrušena.⁶⁰ V platném znění zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, se v případě výkonu advokacie ve formě spol. s r. o. odkazuje na dikci obchodního zákoníku⁶¹, což zajišťuje konformitu s právem Evropské unie a tudíž je i možnost založit takovouto advokátskou společnost o jediném zakladateli - advokátovi.

⁵⁸ § 150 odst. 1 Návrhu zákona schváleného vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011)

⁵⁹ Resp. Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie

⁶⁰ K tomuto problému blíže Čech, P.: Advokátská spol. s r. o. z pohledu práva společností, Právní zpravodaj 5/2006, s. 6

⁶¹ Viz § 15, odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, platné znění

Úprava jednočlenných společností není v obchodním zákoníku vyčleněna do žádné zvláštní kategorie, ale je obsažena ve zvláštních ustanoveních jednotlivých forem společností (s. r. o., a. s.), vždy s úpravou specifik, která „unipersonálnost“ přináší. Pokud není některá otázka řešena v rámci těchto zvláštních ustanovení, použijí se ustanovení vždy dané formy společnosti. Pokud ani poté nejsme schopni nalézt řešení, přichází ke slovu obecná ustanovení obchodních společností. Podle speciálního charakteru obchodního zákoníku se dále použijí ustanovení zákoníku občanského⁶², obchodní zvyklosti a zásady, na kterých stojí obchodní zákoník.

Dílní nastíněné otázky budou podrobněji rozebrány v jednotlivých kapitolách, které následují níže.

⁶² § 1 odst. 2 ObchZ

4. Specifika jednočlenné společnosti

Jak je patrné již ze samotného označení „jednočlenná společnost“, nejcharakterističtější znakem takovéto společnosti je skutečnost, že má jen jednoho společníka. Tento jediný společník může společnost jako jednočlennou založit, či se v průběhu existence původně vícečlenné společnosti stát jejím jediným společníkem spojením všech jejích obchodních podílů. Na níže uvedených řádcích budou uváděna další jednotlivá specifika jednočlenné společnosti.

4.1. Založení a vznik

Konstituce společnosti se skládá ze dvou základních fází. Těmi je založení a vznik společnosti. Česká úprava obchodního zákoníku důsledně rozlišuje výše zmíněné fáze. Teprve po založení společnosti můžeme přikročit k druhé fázi, k jejímu vzniku. Po úspěšném ukončení této druhé fáze již můžeme hovořit o existenci nového subjektu práv a povinností, tedy o nově vzniklé právnické osobě.

4.1.1. Zakladatelé

Dle §105 ObchZ společnost s ručením omezeným může založit jediný zakladatel⁶³, maximálně padesát. Tento jediný zakladatel s. r. o. může být jak fyzická, tak právnická osoba, pokud právní předpisy nestanoví jinak⁶⁴. Z dikce zákona dále plyne, že unipersonální s. r. o. nemůže být jediným zakladatelem ani jediným společníkem další společnosti s ručením omezeným. Naše úprava tedy využila prostoru daného Směrnicí (89/667/EHS) a zabránila tak řetězení jednočlenných

⁶³ Na rozdíl od osobních společností, kdy jsou vyžadováni minimálně 2 členové

⁶⁴ Zvláštní omezení platí např. pro banky, stavební spořitelny, pojišťovny, penzijní fondy, ale i pro samotnou ČR či Všeobecnou zdravotní pojišťovnu ČR, atd.

společností faktickým použitím původního vkladu. Cílem této úpravy bylo především zajistit ochranu třetích osob - věřitelů.

Pokud by se jednočlenná společnost s ručením omezeným stala v průběhu své existence jediným společníkem další s. r. o., znamenalo by to důvod ke zrušení a likvidaci, či k dalšímu opatření, které má za cíl přivést do společnosti dalšího společníka⁶⁵. Další omezení dané zákonem pro fyzické osoby⁶⁶ je takové, že mohou být společníkem pouze ve třech unipersonálních s. r. o.

Diskuze nad těmito omezeními se strhla v souvislosti se zakládáním společností zahraničními osobami. Domnívám se, že výše uvedená omezení se vztahují na každou unipersonální s. r. o. zakládanou podle českého práva, tedy i na zahraniční osoby, jejichž právní řád nevyužil prostoru daného Směrnicí a podobné řetězení jednočlenných společností nevyloučil. V praxi ale nalezneme případy, kdy české rejstříkové soudy nezkontrolují, zda je zahraniční zakladatel jednočlennou společností a zapíše jednočlennou s. r. o. dle českého práva s takovýmto zakladatelem. Tento postup je ale v rozporu s § 105 odst. 2 ObchZ, čímž je dle mého názoru dána neplatnost takto založené společnosti dle § 68a ObchZ.

Jiný názor má T. Rychlý, který se neztotožňuje s interpretací dopadu § 105 odst. 2 ObchZ na zahraniční unipersonální společnosti. Takový tuzemský výklad považuje za „neúměrně extenzivní“ a dodává, že v tom případě česká úprava „vyvolává zcela nepraktické překážky pro svobodu podnikání zahraničních osob v České republice“.⁶⁷

⁶⁵ Např. zvýšením kapitálu dalším vkladem jiné osoby nebo rozdělením a převodem obchodního podílu na další osobu

⁶⁶ Fyzické osoby dále musí být starší 18 let, plně právně způsobilá jednat,

⁶⁷ V podrobnostech Rychlý, T.: Zákaz řetězení společností s ručením omezeným a (extra)teritoriální působnost obchodního zákoníku. Právní rozhledy, č. 6/2005, str. 211 a násl.

4.1.2. Založení

Před tím, než dojde k faktickému založení jednočlenné společnosti, musí pozdější zakladatel přijít s myšlenkou založení takové společnosti. Většinou se tak děje vypracováním podnikatelského plánu, většinou doplněném o tzv. SWOT analýzou⁶⁸ a dalšími opatřeními související s předmětem podnikání dané společnosti.

Založení společnosti nastává až okamžikem sepsání společenské smlouvy. U jednočlenné s. r. o. však nedochází k založení společnosti na základě konsensu mezi stranami (zakladateli). Je pojmově vyloučeno, aby unipersonální s. r. o. byla založena smlouvou, proto je erekčním dokumentem zakladatelská listina. Jedná se tedy o jednostranný právní úkon jediného zakladatele ve formě notářského zápisu⁶⁹. Ta musí dle § 57 odst. 3 obsahovat stejné náležitosti jako společenská smlouva.

Esenciální náležitosti uvádí § 110 ObchZ. Pro unipersonální s. r. o. jimi jsou:

a) firma a sídlo společnosti

Firma jednočlenné společnosti musí stejně jako je tomu u společnosti vícečlenné obsahovat označení právní formy. Může volit mezi plným zněním („společnost s ručením omezeným“) nebo použít zkratky upravené zákonem („spol. s r.o.“ či „s. r. o.“). Dovolím si na tomto místě upozornit, že zvolené označení právní formy, které má společnost zapsané v obchodním rejstříku, je povinna přesně dodržovat a nelze používat jiné (např. místo spol. s r. o. nemůže používat s. r. o.), a to vzhledem ke skutečnosti, že firmou obchodní společnosti je její název, pod kterým je zapsána v obchodním

⁶⁸ metoda, pomocí které se analyzují silné (Strengths) a slabé (Weaknesses) stránky, příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threats) v souvislosti s podnikáním

⁶⁹ Notářský zápis je stejně tak vyžadován i pro změnu obsahu tohoto právního úkonu

rejstříku. Každá obchodní společnost však může mít jen jednu firmu a tu je povinna dodržovat, resp. používat.⁷⁰

Sídlo společnosti musí být určeno adresou, kde daná společnost skutečně sídlí. Pro účely zápisu do obchodního rejstříku postačí, pokud zakladatelská listina obsahuje obec, kde jednočlenná společnost sídlí.⁷¹

- b) určení společníka spolu s uvedením názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby*
- c) předmět podnikání (činnost)*

S. r. o. může být založena jak k podnikatelskému, tak k nepodnikatelskému účelu. V případě nepodnikatelského účelu samozřejmě není třeba žádného podnikatelského oprávnění. Tato skutečnost je vyjádřena v předmětu činnosti společnosti.

- d) výše základního kapitálu a výše vkladu společníka*

K dalšímu typickému znaku jednočlenné společnosti se dostáváme u základního kapitálu. Oproti vícečlenné společnosti musí jediný společník splatit svůj vklad, tedy základní kapitál, v plné výši před zápisem takové společnosti do obchodního rejstříku. Jistou disproporcí ohledně splácení základního kapitálu vnímá v přístupu k jednočlenným a vícečlenným společnostem K. Eliáš, který uvádí, že v případě unipersonálních s. r. o. je takové řešení „zbytečně tvrdé, protože k ochraně zájmů společnosti i jejích věřitelů by zřejmě stačilo splatit jen část vkladu a na splnění zbývající části uhrazovací povinnosti poskytnout dostatečnou jistotu“.⁷² Osobně jsem však zastáncem nynější právní úpravy, jelikož u vícečlenných společností můžeme předpokládat důslednější kontrolu splacených vkladů ostatními společníky. U jediného společníka by zde bylo nebezpečí v jeho možném laxním přístupu a možné komplikace

⁷⁰ Srov. Rozhodnutí Vrchního soudu 3 Cmo 27/96 a rozh. Nejvyššího soudu 2 Cdon 600/1997

⁷¹ K samotnému zápisu do OR je však vyžadována plná adresa sídla společnosti

⁷² Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Prospektrum, 1997, s. 54 a násl.

věřitele při uspokojení z dané jistoty, kterou navrhuje K. Eliáš. Na druhou stranu, vždy by záleželo na konkrétním případě a dané jistotě, jelikož o garanční funkci základního kapitálu dnes již skoro nemůže být řeč.⁷³ Společnost může svoji ztrátu přeúčtovat do dalšího účetního období, což znamená, že čistý obchodní majetek společnosti může být nižší než její základní kapitál. O poklesu hodnoty nepeněžitých vkladů ani nemluvě. Stejně jako u vícečlenné společnosti zůstává minimální výše základního kapitálu unipersonální s. r. o. 200 000 Kč.⁷⁴

Společnost povinně tvoří základní kapitál, který se skládá z vkladů společníků, které musí v souhrnu činit minimálně zákonem požadovanou výší⁷⁵. Obecně se přisuzují základnímu kapitálu tyto funkce⁷⁶:

- ❖ funkce měření zisku a ztráty společnosti,
- ❖ garanční funkce vůči věřitelům a
- ❖ funkce stanovení míry účasti společníka na společnosti

Jelikož musí být celý základní kapitál u jednočlenné společnosti splacen před zápisem do obchodního rejstříku, z povahy věci plyne, že se v případě unipersonálních s. r. o. nesetkáváme s omezeným ručením společníků, a to ani na jediný okamžik. Dochází tedy k zajímavé situaci, kdy se s jednočlennou společností s ručením omezeným, kde by jediný společník omezeně ručil za závazky společnosti, vůbec nesetkáme.

⁷³ Viz výše

⁷⁴ avšak i dnes se může v obchodním rejstříku setkat se společnostmi s ručením omezeným, které mají základní kapitál nižší (např. 100 000 Kč). Je to způsobeno původní právní úpravou z roku 1991, kdy činil minimální základní kapitál s.r.o. 100 000 Kč. Následnou novelou byl zvýšen na 200 000 Kč, avšak společnosti, které byly již založeny podle „staré“ právní úpravy neměly povinnost tento základní kapitál zvýšit na zmiňovanou hranici.

⁷⁵ U vícečlenných s. r. o. zároveň platí, že minimální výše vkladu společníka musí být alespoň 20 000 Kč

⁷⁶ podrobněji viz např. Dědič, J. a kol.: Právo obchodních společností. Praha, Prospektum, 1998, s. 93; Eliáš, K.: Kurz obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha, C. H. Beck, 2005, s. 39

Koncepce základního kapitálu ve Velké Británii je odlišná. Základní kapitál může činit např. pouhou libru, tudíž zde o žádnou garanční funkci nejde. Mohlo by se tedy zdát, že je tímto přístupem ohrožena ochrana věřitele. Opak je ale pravou. Ochrana věřitele se dá rozdělit do 3 pilířů – povinná publicita účetní závěrky v Companies House⁷⁷ (věřitel má možnost si ověřit solventnost společnosti, jelikož ta má ze zákona povinnost zveřejňovat účetní závěrky⁷⁸); osobní odpovědnost jednatele (dokonce s možnými trestními důsledky); vázanost celkového majetku společnosti, kdy se zisk vyplácí až po úhradě veškerých předešlých ztrát.

e) jména a bydliště prvních jednatelů společnosti a způsob jednají jménem společnosti

Do okamžiku vzniku s. r. o. jako právnická osoba vůbec neexistuje, proto mají identifikační údaje prvních jednatelů pouze zřizovací funkci, kdy jsou jednatelé oprávněni podat návrh na zápis s. r. o. s důsledky jejího vzniku. Dikce zákona pojednává o „prvních jednatelech“, proto jakákoliv další změna v osobách jednatelů (či jednatele) nebude posuzována jako změna zakladatelské listiny. Poměrně často je diskutována otázka změny bydliště prvního jednatele společnosti, odborná literatura se víceméně shoduje, že bydliště musí odpovídat stavu ke dni datace zakladatelské listiny, proto jakákoliv další změna nebude považována za změnu zakladatelské listiny. Změnou zakladatelské listiny ale již bude změna počtu jednatelů společnosti.

Způsob jednání jménem společnosti určuje zejména postup, jak jednatelé zavazují společnost a jednají navenek. Jakékoliv vnitřní omezení působnosti jednatelů je vůči třetím osobám neúčinné. V praxi není ničím neobvyklým, že jednatelem unipersonální společnosti bude samotný zakladatel.

⁷⁷ obdoba našeho obchodního rejstříku

⁷⁸ Obdobně jako v ČR

f) jména a bydliště členů první dozorčí rady, pokud se zřizuje

Co se týče zřízení dozorčí rady (která není ani u vícečlenných s. r. o. běžná), troufám si tvrdit, že tento kontrolní orgán bude u jednočlenné společnosti naopak spíše raritou, pokud vůbec nějaká unipersonální s. r. o. s dozorčí radou v ČR existuje (to by mohla být např. situace, kdy je jednočlenné s. r. o. založena k nepodnikatelským účelům).

g) určení správce vkladu

Správce vkladu bude dle určení v zakladatelské listině buď samotný zakladatel či banka.

h) případně jiné údaje, které vyžaduje ObchZ

Jako diskutabilní se v odborné literatuře jeví otázka úpravy rezervního fondu v zakladatelské listině (ale i společenské smlouvě u vícečlenných s. r. o.) jako esenciální náležitosti. Tzv. „Beckův komentář“⁷⁹ k této problematice uvádí: „Přes odchylnou praxi některých rejstříkových soudů se přikláníme spíše k názoru, že ujednání o rezervním fondu není obligatorní součástí společenské smlouvy, neboť obchodní zákoník pro případ, že příslušná úprava ve společenské smlouvě není, řeší postup při vytvoření a doplňování rezervního fondu do všech potřebných podrobností. Přesto však považujeme za potřebné ujednání o rezervním fondu do společenské smlouvy začlenit.“⁸⁰

Vzhledem ke skutečnosti, že ObchZ vyžaduje v zakladatelské listině „jiné údaje, které vyžaduje tento zákon“ se domnívám, že údaje o rezervním fondu jsou obligatorní náležitostí zakladatelské listiny (resp. společenské smlouvy), jelikož samotné zřízení

⁷⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010

⁸⁰ Ibid., str. 371

rezervního fondu je u s. r. o. povinné. Zakladatelská listina proto musí obsahovat úpravu tvorby a výše rezervního fondu.⁸¹ Úpravu rezervního fondu v zakladatelském dokumentu lze i doporučit z praktického hlediska, jelikož v této otázce nepanuje absolutní shoda.

Výše uvedený výčet obsahuje povinné náležitosti, které musí být v zakladatelské listině obsaženy. Pokud by se tomu tak nestalo, společnost by vůbec nebyla založena a rejstříkový soud by ji nezapsal. Pokud by se tak ovšem stalo a rejstříkový soud by takovou společnost zapsal, uplatní se pravidla o neplatnosti společnosti.

Krom těchto povinných náležitostí může zakladatelská listina obsahovat řadu náležitostí fakultativních. Typicky to je vydání stanov, na které odkazuje přímo § 110 odst. 2 ObchZ, i když se domnívám, že v praxi budou stanovy u unipersonální společnosti daleko méně časté, než je tomu u vícečlenné s. r. o., a to z toho důvodu, že své praktické uplatnění nalézají především u společností vícečlenných. Dále mohou být v zakladatelské smlouvě upraveny otázky týkající se jednatelů (působnost, zákaz konkurence, počet a délka funkčního období, atd.), prokury, atd.

V neposlední řadě může zakladatelská listina obsahovat řadu dalších náležitostí, které neodporují kogentním ustanovením ObchZ či dalších zákonů. Obecně by se dalo konstatovat, že zakladatelská listina bude poměrně jednodušší a nebude podrobně upravovat všechny náležitosti, které typicky obsahuje společenská smlouva.

Další náležitosti zakladatelské listiny stanoví notářský řád. Dle § 63 notářského řádu⁸², musí notářský zápis obsahovat:

- a) *místo, den, měsíc a rok úkonu,*
- b) *jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,*

⁸¹ Podobně Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným. 3. Vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 64

⁸² zák. č. 358/1992 Sb. v platném znění

- c) jméno, příjmení, bydliště a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,*
- d) prohlášení účastníků, že jsou způsobilí k právním úkonům,*
- e) údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,*
- f) obsah úkonu,*
- g) údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen,*
- h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,*
- i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.*

Pokud by notářský zápis neobsahoval některou výše uvedenou náležitost, nebyla by dodržena forma notářského zápisu. Jednalo by se o absolutně neplatný právní úkon dle § 40 odst. 1 ObčZ a společnost by nebyla vůbec založena. Jelikož je v zákoně v souvislosti se zakladatelskou listinou výslovně stanoveno, že daný úkon musí být učiněn ve formě notářského zápisu, jedná se v tomto případě o notářský zápis o právním úkonu, nikoli o notářský zápis o osvědčení, jehož smyslem je potvrdit skutečnost, že k určitému právnímu úkonu již došlo.⁸³

Pokud v průběhu existence unipersonální společnosti s ručením omezeným do ní přistoupí další společník, mění se zakladatelská listina na společenskou smlouvu a vice versa.

⁸³ K této problematice blíže např. Jindřich, M.: Notářské zápisy a jejich používání zejména podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy č. 6/1994, str. 193

4.1.3. Předběžná společnost

Od okamžiku založení společnosti do jejího vzniku hovoříme o tzv. předběžné společnosti či „předspolečnosti“⁸⁴. Společnost sice neexistuje jako subjekt práva, přesto je v tomto období nutné učinit některé kroky k tomu, aby společnost mohla vůbec vzniknout. Jedná se o praktické situace, např. o obstarání živnostenského oprávnění či uzavření nájemní smlouvy k prostorám, kde bude mít společnost své sídlo. Při schválení právních úkonů (učiněných mezi založením a vznikem) s přímými účinky pro s. r. o. po jejím vzniku tedy dochází k prolomení obecné zásady, kdy v tomto případě není jednání s účinky pro právnickou osobu vázáno na právní subjektivitu a způsobilosti k právním úkonům.⁸⁵ § 64 ObchZ dovoluje uplatnění zákonné fikce, aby právě těmito jednáními mohla být založená společnost po svém vzniku vázána.

Osoba či osoby, které takto jednají jménem společnosti v tomto „prenatálním“ stádiu, jsou tímto jednáním vázány společně a nerozdílně. Tato vázanost se však nemusí týkat pouze jednatelů či zakladatele unipersonální s. r. o., ale všech osob, které jednají jménem společnosti před jejím vznikem. Cílem této úpravy je především ochrana třetích osob. Současná právní úprava předběžné společnosti je výsledkem harmonizace s tzv. První směrnicí ES⁸⁶.

Po vzniku společnosti musí jediný zakladatel v působnosti valné hromady schválit do 3 měsíců všechna jednání, kterými má být s. r. o. od počátku vázána. Tříměsíční lhůta je v tomto případě objektivní od zápisu společnosti do obchodního rejstříku. Pokud tedy nedojde k převodu těchto závazků z jednání na společnost v zákonné

⁸⁴ Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. Díl, Praha, ASPI, 2006, s. 385

⁸⁵ Blíže Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2009 str. 257 a násl.

⁸⁶ První směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9. března 1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

lhůtě, zůstávají zavázány osoby, které jménem společnosti jednaly. Domnívám se ale, že jistý prostor při nedodržení 3 měsíční lhůty nabízí občanský zákoník v ustanoveních pojednávajících o závazcích, konkrétně v postoupení pohledávky⁸⁷, přistoupení k závazku⁸⁸ či v převzetí dluhu⁸⁹ takto jednající osoby. Dle mého názoru totiž nic nebrání tomu, aby i později tímto způsobem mohla společnost takovéto úkony učiněné před vznikem „schválit“. I v těchto případech se totiž vyžaduje aktivní činnost s. r. o., stejně jako při schválení jednání před vznikem společnosti v zákonné lhůtě.

4.1.4. Vznik

Unipersonální společnost s ručením omezeným může vzniknout dvěma základními způsoby. Zaprvé může být založena originálně jediným zakladatelem, či zadruhé může vzniknout derivativně, kdy např. může dojít původně u společnosti vícečlenné ke snížení počtu společníků na jediného. U druhého způsobu vzniku jednočlenné s. r. o. půjde o případ soustředění všech obchodních podílů v rukou jednoho společníka, čemuž se budu věnovat v dalších kapitolách.

a) Zápis jednočlenné společnosti do obchodního rejstříku

První způsob vzniku unipersonální s. r. o., tedy nové právnické osoby, spočívá v zápisu unipersonální společnosti do obchodního rejstříku. Zápis do OR má konstitutivní účinky a lze provést i k určitému datu (nikoliv však zpětně). Podmínkou pro vznik společnosti je její předchozí založení a obstarání živnostenského oprávnění⁹⁰, či jiného podnikatelského oprávnění na základě zvláštních předpisů. Dle § 62 ObchZ činí lhůta pro podání návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku 90 dní od založení (v

⁸⁷ § 524 a násl. ObčZ

⁸⁸ § 533 a násl. ObčZ

⁸⁹ § 531 a násl. ObčZ

⁹⁰ Samozřejmě pokud je společnost zakládána za účelem podnikání

případě společnosti založené k nepodnikatelskému účelu), či od opatření živnostenského, resp. jiného podnikatelského oprávnění. Lhůta obsažená v § 62 ObchZ je lhůtou kogentní a její zmeškání není možné prominout. Její uplynutí v důsledku znamená pozbytí platnosti podnikatelského oprávnění a nemožnost takovou společnost do obchodního rejstříku zapsat.⁹¹ T. Dvořák poukazuje na přílišnou tvrdost tohoto zákonného omezení a dodává, že „zrušení této normy by bylo vhodné“.⁹²

Návrh na prvozápis s. r. o. podepisují všichni jednatelé a podává se v listinné nebo elektronické podobě⁹³. Pravost podpisů všech jednatelů musí být úředně ověřena, ale jednatelé mají možnost zmocnit k podání návrhu také jinou osobu, typicky advokáta. V tomto případě musí být podpis na plné moci taktéž úředně ověřen. Součástí návrhu na zápis unipersonální s. r. o. bude zejména zakladatelská listina, podnikatelské oprávnění, doklad o splacení celého základního kapitálu atd.

Splacení základního kapitálu v celé výši dle zakladatelské listiny (minimálně 200 000 Kč) je prostředkem k ochraně třetích osob. Ve vícečlenných společnostech bude zájem ostatních společníků na splacení vkladů ostatních, tedy na kontrole, která u jednočlenné společnosti není možná. Tato zákonná úprava v § 111 odst. 2 ObchZ využívá prostoru daného preambulí Dvanácté směrnice, kde stojí, že: „členské státy mohou volně stanovit pravidla, aby čelily možným nebezpečím vyplývajícím z toho, že společnost jedné osoby má jen jediného společníka, zvláště k zajištění splacení upsaného základního kapitálu“.

⁹¹ Podrobněji Eliáš, K. Právní povaha lhůty k podání návrhu na zápis obchodní společnosti do obchodního rejstříku. Právní praxe, 1994, č. 10, str. 587

⁹² Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. ASPI. 3., přepracované vydání. 2008, str. 79, poznámka pod čarou

⁹³ Návrhy v elektronické podobě může podávat pouze osoba podepsaná zaručeným elektronickým podpisem podle zvláštního právního předpisu (zák. č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu)

Nevyvratitelnou právní domněnkou platí, že pokud nebylo v zakladatelském dokumentu výslovně uvedeno trvání společnosti na dobu určitou, platí, že společnost byla založena na dobu neurčitou. V zakladatelské listině unipersonální společnosti by však bylo velmi nepraktické uvádět založení na dobu určitou. Těžko si dovedu představit takové ustanovení, kterým by jediný společník limitoval sám sebe, kdy musí společnost zaniknout. Pokud by při sepisování zakladatelské listiny plánoval v určitém horizontu dřívější či pozdější zánik společnosti, může k tomuto kroku snadno přistoupit z pozice své působnosti valné hromady. V opačném případě, tedy pokud by zakladatelská listina obsahovala založení jednočlenné společnosti na dobu určitou, by musel jediný společník, v pozdější snaze konvertovat své rozhodnutí, změnit tuto úpravu v zakladatelské listině a to ještě před uplynutím doby, na kterou měla být společnost původně založena.

Po zápisu společnosti do obchodního rejstříku nelze podle § 68a odst. 1 ObchZ toto rozhodnutí zrušit.⁹⁴

b) Derivativní způsob vzniku

Unipersonální společnost může kromě výše uvedeného postupu vzniknout také na základě soustředěním všech obchodních podílů v rukách jediného společníka.⁹⁵ V tomto případě hovoříme o tzv. derivativním, neboli odvozeném vzniku společnosti, jelikož jednočlenná společnost měla již právního předchůdce.

Mezi derivativní způsoby vzniku jednočlenné společnosti patří například dědění za situace, kdy se v důsledku dědění soustředí v rukách jediné osoby všechny obchodní podíly společnosti. Dojde tedy k přechodu všech obchodních podílů do rukou jediného

⁹⁴ Lze se však domáhat prohlášení neplatnosti společnosti dle § 68a odst. 2

⁹⁵ Každý společník může mít vždy jen jeden obchodní podíl. V tomto případě dochází ke sčítání vkladů, což má za následek jeden vklad odpovídající jednomu obchodnímu podílu.

společníka. Další možností přechodu obchodního podílu je nástupnictví po právním předchůdci. V případě zániku právnické osoby, která je jediným společníkem, musí dojít k vypořádání či přechodu obchodního podílu, jelikož je nemyslitelná situace, kdy by jediný společník zanikl, a společnost se ocitla bez společníka⁹⁶. V uvedených případech hovoříme o tzv. univerzální sukcesi, tedy vstupu do všech práv a povinností předchůdce.

Jak je uvedeno výše, jednou z možností derivativního vzniku jednočlenné společnosti je dědění v důsledku smrti společníka – fyzické osoby. Dle § 460 ObčZ nabývá dědic dědictví smrtí zůstavitele. Soudní rozhodnutí o vypořádání dědictví má tak pouze deklaratorní účinek. Společenská smlouva může pamatovat na důsledky smrti společníků a může určit, že přechod obchodního podílu se v tomto případě vylučuje. Tím se dostáváme k další odchylce u unipersonální společnosti od společnosti vícečlenné. Takováto úprava vyloučení dědění obchodního podílu u jednočlenné společnosti neobstojí. Dědic, který je jediným společníkem, se nemůže domáhat zrušení své účasti ve společnosti. Jedinému společníkovi, který nemá zájem o účast ve společnosti, se nabízí možnost převodu obchodního podílu či zrušení společnosti s likvidací. Pokud nemá zůstavitel žádného dědice, připadne obchodní podíl jako odúmrt' státu podle § 462 ObčZ.

V případě, kdy obchodní podíl vícečlenné s. r. o. nepřechází na dědice či právního nástupce se aplikují ustanovení § 113 odst. 5 a 6 ObchZ, které upravují postup při uvolněném obchodním podílu. Takový obchodní podíl by přešel na společnost, což by bylo ale pouze dočasné řešení. Společnost není oprávněna vykonávat práva společníka a má povinnost převést takto nabytý obchodní podíl na jiného společníka nebo na třetí osobu⁹⁷. Pokud nedojde k převodu do

⁹⁶ k tomu viz dále

⁹⁷ Valná hromada může rozhodnout i o převodu na třetí osobu, pokud to společenská smlouva nepřipouští. Tato problematika se však netýká vzniku unipersonální společnosti.

šesti měsíců ode dne uvolnění obchodního podílu, valná hromada (jediný společník v působnosti valné hromady) rozhodne o snížení základního kapitálu o tento vklad nebo o tom, že zbývající společníci (resp. v našem případě společník) převezmou uvolněný obchodní podíl podle poměru svých obchodních podílů v s. r. o. Nikdy však nemůže základní kapitál s. r. o. klesnout pod zákonné minimum 200 000 Kč. Tento postup se použije také v případě vyloučení společníka (§ 113 ObchZ). Obdobný postup se uplatní také při dohodě společníků při ukončení účasti na společnosti.

Dále je typickým způsobem vzniku jednočlenné společnosti převod obchodního podílu, kdy v důsledku převodu dojde k soustředění všech obchodních podílů v rukách jediného společníka. To je případ tzv. singulární sukcese, tedy situace, kdy nabyvatel nabývá převodem práva a povinnosti převodce v souvislosti s jeho společenským poměrem.

Dále může jednočlenná společnost vzniknout zrušením účasti druhého společníka ve společnosti podle § 148, kdy „je hlavním hlediskem, ne-li jediným, posouzení co je "spravedlivé" pro společníka a společnost, nikoliv pro ostatní subjekty jako věřitele, soudy, státní orgány apod. Posouzení otázky, kdy je spravedlivé na společníkovi požadovat, aby ve společnosti setrval, je otázkou právní filosofie, což klade na soudy velké nároky"⁹⁸. O dalších otázkách týkající se přeměn a obchodního podílu je následně pojednáváno detailněji.

Při všech výše zmíněných případech nesmí jediný společník zapomínat na povinnost uloženou mu zákonem v paragrafu 119 obchodního zákoníku, a to nejpozději do tří měsíců od okamžiku spojení obchodních podílů splatit zcela všechny peněžité vklady. Tato úprava je kogentní, nicméně společník má možnost obchodní podíl

⁹⁸ Hedrlín, A.: Zrušení účasti společníka soudem ve společnosti s ručením omezeným. Právní rozhledy č. 4/1998, str. 174

rozdělit a převést jeho část na další osobu. Pokud by společník dikci zákona nedodržel, dojde ke zrušení takové společnosti soudem a likvidaci. Domnívám se, že za takové situace může soud stanovit dodatečnou lhůtu ke splnění zákonem dané povinnosti podle ustanovení § 68 odst. 7 ObchZ, a to i přes to, že obchodní zákoník staví na co možná nejrychlejším splacení vkladů jediného společníka.⁹⁹ Rozdílného názoru je ovšem K. Eliáš, který k tomu uvádí: „pokud se tak v této lhůtě nestane, soud společnost i bez návrhu zruší a nařídí její likvidaci: zmeškání trojměsíční lhůty nelze prominout a nelze proto ani stanovovat dodatečnou lhůtu k zajištění nápravy“.¹⁰⁰ Tato interpretace se mi zdá však velmi tvrdá, jelikož může dojít k situaci, kdy nelze objektivně očekávat splnění uvedené lhůty, a proto by zde měl být určitý prostor pro dodatečné splnění, např. za aplikace uvedeného ustanovení § 68 odst. 7 ObchZ. Řízení může soud zahájit i bez návrhu.

Dvanáctá směrnice obsahuje požadavek na členské státy, aby ve své národní úpravě zajistili oznámení ve veřejně přístupném rejstříku skutečnost, že se všechny obchodní podíly soustředily do rukou jediného společníka. Zápis musí také obsahovat totožnost jediného společníka.¹⁰¹ V českém právu tento postup publicity společníků nepředstavuje nic zvláštního pro jednočlennou společnost, ale platí obecně pro všechny obchodní společnosti.

4.1.5. Britské řešení

Co se týče konstituce společnosti ve Velké Británii, je znát tradiční britský liberální postoj již při zakládání *private limited company*. Společnost je možné založit přímo online na webových

⁹⁹ Blíže Štenglová, I.: Lhůty pro splacení vkladů při zvýšení základního jmění obchodní společnosti. Právní praxe č. 9/1994, str. 544

¹⁰⁰ Eliáš, K.: Obchodní společnosti. Praha, C. H. Beck, 1994, str. 175

¹⁰¹ Viz článek 3 Dvanácté směrnice

stránkách Companies House. Zákon Companies Act 2006 nepředepisuje ani minimální výši základního kapitálu. K založení private limited company tedy postačí i 1 libra,¹⁰² ¹⁰³ avšak je doporučováno alespoň £1000. Zajímavostí také je, že základní kapitál může být i v jiné měně než jsou britské libry, a dokonce se může také skládat z kombinace různých měn. Společnost může vzniknout i v jediném dni. Založení jednočlenné společnosti je totožné se založením společnosti vícečlenné a jediným společníkem může být fyzická i právnická osoba.

Pro jednočlenné společnosti neplatí zákaz řetězení jako v českém právu. Na první pohled by se tedy mohlo zdát, že je britská právní úprava velmi lehce zneužitelná k podvodným účelům, nicméně common law vychází ze soudních rozhodnutí, tudíž řešení nalezneme zde. V případě *Adams v Cape Industries plc*¹⁰⁴ bylo judikováno, že omezené ručení nemůže být zneužíváno v rámci řetězení společností, a to ani v případě zahraniční jurisdikce. Dvě propojené společnosti nemusí být za všech okolností považovány za dva subjekty, doslova bylo řečeno „závoj inkorporace může být odhruť a dvě společnosti mohou být považovány za jednu“.¹⁰⁵

Zakládajícím dokumentem společnosti je tzv. Memorandum of Association, kde společníci, resp. společník (v Británii není rozlišováno mezi společenskou smlouvou a zakladatelskou listinou, jako je tomu v ČR) vyjadřuje svoji vůli se založením společnosti. Toto memorandum již nikdy nepůjde změnit, doplnit, ani

¹⁰² Ad absurdum postačí i 1 penny (£0,01), jelikož zákon vyžaduje alespoň jeden podíl o určité nominální hodnotě, tato situace nicméně nebude v praxi tak častá

¹⁰³ Je nutné počítat také s poplatkem, který je oproti našim poměrům výrazně nižší. Za elektronickou registraci se platí poplatek ve výši £14; pro založení společnosti v jednom dni (možno od pondělí do pátku do 15 hodin) se poplatek zvyšuje na £30. V případě „papírového“ založení společnosti je poplatek vyšší: £40, resp. £100 liber ve dni obdržení žádosti

¹⁰⁴ [1990] Ch 433

¹⁰⁵ Ohledně této problematiky detailněji v [online] Griffin, S.: The one-man type company and the removal of the corporate personality in the context of the attribution rules. *International Company and Commercial Law Review*. 2011, dostupné na www.westlaw.co.uk, [cit. 29. 6. 2011]

aktualizovat.¹⁰⁶ Společnost nesmí být založena k nezákonnému účelu. Předmět činnosti nemusí být vůbec určen – společnost v takovém případě uvádí předmět činnosti jako „*unrestricted*“, tedy neomezený. Vnitřní poměry společnosti určují tzv. *Articles of Association*, což by se dalo přirovnat k našim stanovám. Ty jsou ale v UK povinné, avšak společnost může odkázat na jejich vzorové znění, které je přílohou *Companies Act 2006* (příloha Table A). Pokud není nějaká otázka řešena ve vlastních stanovách, aplikuje se na danou problematiku ustanovení stanov vzorových. Jak je odvoditelné již z rychlosti a jednoduchosti, s jakou je Ltd. zakládána, při vzniku společnosti se nevyžaduje účast notáře.

V žádosti o zápis společnosti se uvádí firma (pro ni platí podobná pravidla jako v ČR - nesmí být „příliš podobná“ či dokonce shodná s jinou, nesmí obsahovat termíny využívané státním aparátem či hanlivá slova, musí být používána s dodatkem „*limited*“ nebo „*Ltd*“ atd.; dále sídlo, které musí být v Anglii, Walesu, Skotsku nebo Severním Irsku. Součástí podání návrhu je také určení prvního jednatele společnosti (může být totožný se společníkem). *Companies House* provozuje také tzv. *Disqualified Directors Register* (registr nezpůsobilých jednatelů), kde jsou evidovány všechny osoby, které mají zákaz vykonávat funkci jednatelem (na základě soudního rozhodnutí či na základě insolvence). Při každé žádosti jsou také všichni jednatele prověřeni v tomto registru.

Společnost vzniká vydáním „*certificate of incorporation*“ a zároveň dochází k jejímu zápisu do rejstříku společností. Tento certifikát obsahuje: firmu a registrační číslo, datum vzniku, formu¹⁰⁷, sídlo společnosti¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Blíže viz Morse, G.: *Palmer's company law: annotated guide to the Companies Act 2006*. first edition. London, Sweet & Maxwell, 2007, str. 62

¹⁰⁷ limited/unlimited, private/public

¹⁰⁸ Anglie/Wales/Skotsko/Severním Irsko

4.2. Právní postavení společníka

Práva a povinnosti mezi společností a společníkem jsou právním vztahem, který je vyjádřen ve formě podílu. Základní povinností, v našem případě unipersonální s. r. o. též nutnou povinností vzniku společnosti (viz výše), společníka je splatit vklad. Je „naprosto nezbytné ostře“¹⁰⁹ rozlišovat pojmy „obchodní podíl“ a „vklad“. Podíl a vklad jsou pojmy, které spolu souvisí a ovlivňují se navzájem, přesto nejsou totožné.

Vkladem se dle § 59 ObchZ rozumí „souhrn peněžních prostředků nebo jiných penězi ocenitelných hodnot, který se určitá osoba zavazuje vložit do společnosti za účelem nabytí nebo zvýšení účasti ve společnosti“. Společník má povinnost vložit do společnosti vklad, který může být buď peněžitý, nebo nepeněžitý (majetek, který je ocenitelný v penězích a musí být hospodářsky využitelný vzhledem k předmětu podnikání).

Nepeněžitý vklad musí být plně splacen před zápisem společnosti do obchodního rejstříku (či zvýšení základního kapitálu za existence společnosti) a jeho hodnotu musí stanovit znalec. Souhrn majetkových vkladů (peněžitých a nepeněžitých) je nazýván základní kapitál, který musí být vyjádřen v české měně. Nehmotným nepeněžitým vkladem může být např. know-how. Know-how se zpravidla rozumějí výrobně technické, organizační, obchodní a jiné poznatky, které umožňují vytvořit takový výsledný produkt, který by bez nich být vytvořen nemohl, a které jsou v daném okamžiku a místně výjimečné. Pro vklad do obchodní společnosti musí být poznatky oddělitelné od jejich nositelů (autorů) a zachytitelné na hmotném substrátu (v dokumentaci). „Otázka, zda se jedná o know-how v technickém smyslu, je otázkou znaleckou, otázka, zda se jedná o know-how jako nepeněžitý vklad do základního kapitálu společnosti, tedy zda předmět vkladu je ve skutečnosti know-how v

¹⁰⁹ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, s. 73

právním smyslu, je otázkou právní, kterou nemůže řešit znalec, nýbrž soud“.¹¹⁰

Obchodní podíl je pak definován v obchodním zákoníku na dvou místech, obecně je definován podíl na obchodní společnosti v § 61, speciálně je pak obchodního podílu úpraven § 114. Téměř shodně je obchodní podíl definován jako „účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti“.¹¹¹ Obchodní podíl by nemohl vzniknout bez vkladu, který je majetkovým základem podílu. Společník může být majitelem vždy jen jednoho obchodního podílu, avšak může převzít více vkladových povinností, tedy se podílet na základním kapitálu i více vklady. Tyto jednotlivé vklady (typicky např. při zvyšování základního kapitálu) se sčítají. Obchodní podíl je v případě jednočlenné společnosti vždy obchodovatelný a převoditelný, nicméně nemá hmotnou podstatu. Obchodní podíl tedy není věcí (ve smyslu § 118 ObčZ nejde o hmotný předmět ani o přírodní sílu), nýbrž ani právem. Jedná se proto o jinou majetkovou hodnotu, která je tvořena souhrnem práv a povinností mezi společníkem a společností.¹¹² Blíže je o obchodním podílu pojednáváno v kapitole 4.4.

Obchodní podíl má kvalitativní a kvantitativní stránku. Kvantitativní stránka určuje velikost obchodního podílu a zobrazuje poměr společníka na společnosti poměrem vkladu k základnímu kapitálu a z toho plynoucí rozsah práv a povinností. Určuje míru možnosti majitele obchodního podílu podílet se na chodu společnosti a ovlivnit jej. V našem případě jednočlenné s. r. o. je situace jasná, jediný společník má vždy 100% obchodní podíl a tudíž i absolutní možnosti podílení se na chodu společnosti. Nutno zmínit, že ustanovení § 114 ObchZ je dispozitivní a u vícečlenných s. r. o. může

¹¹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 11. 2005, sp. zn. 7 Cmo 209/2005, Právní rozhledy č. 8/2006

¹¹¹ Resp. jako „účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti.“ (§ 61 ObchZ). Mezi definicemi není takřka rozdíl.

¹¹² Dle judikatury Nejvyššího soudu ČR (např. 29 Odo 1216/2005), lze obchodní podíl vydržet jako věc movitou.

teoreticky nastat dle společenské smlouvy situace, kdy se společníci budou podílet na základním kapitálu různě vysokými vklady, ale budou mít stejný obchodní podíl. V praxi bude ale takovéto řešení méně časté. Samozřejmě je respektování zásady rovného zacházení se všemi společníky, a tak nelze např. ujednat, že se na zisku budou podílet jen někteří společníci - pak by se jednalo o tzv. lví společnost.¹¹³ To samé platí také o ztrátě.¹¹⁴ Pokud není ve společenské smlouvě dohodnuto dělení zisku (ztráty), dělí se rovným dílem per capitam.

S kvalitativní stránkou obchodního podílu je spojeno právní postavení společníka, které má svůj původ v zakladatelské listině a spolu s kogentními a dispozitivními ustanoveními obchodního zákoníku tvoří právní titul vzniku práv a povinností. Tato práva a povinnosti však nemohou být chápána čistě samostatně, jelikož tvoří nedílný, systematický a nedělitelný celek.¹¹⁵ Práva a povinnosti pak společně vyjadřují vztah společníka ke společnosti. J. Pokorná, která vůbec jako první vymezila kvalitativní a kvantitativní stránku obchodního podílu,¹¹⁶ k tomu uvádí, že „Společník je pomocí svých práv a povinností spojen s ostatními společníky do jednoho vnitřně provázaného systému, který zajišťuje fungování společnosti. Tato

¹¹³ societa leonina, o které je pojednáváno již v Digestech (konkrétně Dig. 17, 2, 29, 2; Ulpianus libro 30 ad Sabinum); pro odlehčení: Termín „lví společnost“ je odvozen od známé Ezopovy bajky, kdy se ovce, kráva a koza spojily se lvem a společně šli na lov jelena. Když přišlo na řadu dělení kořisti, lev si vzal ¼, protože je král všech zvířat, druhou ¼, protože je „rovným“ partnerem ostatních, další ¼, protože je ze všech nejsilnější, a poslední ¼, protože je nejstatečnější. Na ostatní zvířata tedy nezbylo nic. (pozn.: v dějinách se vyskytují různé modifikace této bajky, smysl však zůstává neměnný)

¹¹⁴ Česká platná právní úprava prohlašuje za neplatné, pokud se někdo dohodou vzdá práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout (§ 574 odst 2 ObčZ). Podle mého mínění je tato úprava neplatnosti vzdání se vlastního práva před jeho vznikem dovedena ad absurdum asi protiústavní, jelikož podle čl. 1 Listiny základních práv a svobod jsou všichni lidé: „svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“

¹¹⁵ Je však třeba rozlišovat vztah mezi společníkem a společností založeným na základě zakladatelské listiny a zákonem od závazkového vztahu mezi společníkem a společností založeným na jiných právních skutečnostech.

¹¹⁶ Pokorná, J.: K vymezení pojmu obchodní podíl. Právník č. 9/1995, str. 872 a násl.

skutečnost nic neubírá na významu jednotlivým společnickým právům a povinnostem“.¹¹⁷

Co se týče systematiky práv a povinností, odborná literatura je člení různě. De facto převládá dělení na práva a povinnosti majetková a nemajetková¹¹⁸, běžné je i dělení na hlavní a vedlejší či základní, doplňková a minoritních společníků¹¹⁹. Každý společník musí plnit své povinnosti uložené mu zákonem nebo společenskou smlouvou či zakladatelskou listinou. Společník naopak nemusí uplatňovat všechna svá práva za podmínky, že tímto konáním, resp. nekonáním, nebude zasaženo do práv dalších osob. Tento důsledek však u jednočlenné společnosti nehrozí.

Pokud bychom se drželi dělení práv na základní, doplňková a práva menšinových společníků, třetí skupina práv u unipersonální společnosti by zcela odpadla. Doplňková práva představují okruh práv vyplývající a doplňující práva základní. Doplňkovým právem bude např. právo na dispozici s obchodním podílem, právo zvolit si zástupce atd.

Do základních práv právní teoretici řadí:

- *právo podílet se na správě společnosti,*
- *právo na podíl na zisku, a*
- *právo na podíl při zániku účasti na společnosti*

Právo podílení se na správě společnosti se zpravidla uplatňuje na valné hromadě. V případě jednočlenné s. r. o. je však z povahy věci vyloučeno, aby se konala valná hromada, a proto jediný společník rozhoduje v její působnosti sám. K této problematice se budu věnovat podrobněji v následující kapitole.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ např. J. Pokorná, I. Pelikánová

¹¹⁹ např. K. Eliáš, T. Dvořák

Právo na podíl na zisku je jedním ze základních účelů, proč obchodní korporace vznikají, tedy zhodnocení investice společníka. K rozdělení zisku mezi společníky může ovšem dojít až po splnění několika podmínek. Vůbec základní podmínkou je, že společnost musí zisk v účetním období vytvořit. Zde bude rozhodný stav podle účetní závěrky předmětné společnosti. Dále musejí být splněny zákonné podmínky, podmínky obsažené ve společenské smlouvě, případně ve stanovách, a respektování rozhodnutí valné hromady o užití zisku společnosti. Typicky se bude jednat o odvod části zisku do rezervního fondu nebo do dalších vytvořených fondů, pokud je společnost zřídila. V případě jednočlenné společnosti logicky nedochází k dělení zisku mezi společníky, ale jediný společník vlastní 100% podíl a rozhoduje o užití zisku sám.

Podle ustanovení § 153 ObchZ má společník právo na podíl na likvidačním zůstatku, který se určuje poměrem obchodních podílů společníků.¹²⁰ U jednočlenné s. r. o. bude opět situace jasná.¹²¹

Co se týče povinností společníků, teorie opět dělí povinnosti na základní a vedlejší (doplňkové). Základní povinnost každého společníka je splatit svůj vklad, který se zavázal vložit do společnosti. Někdy je tato povinnost označována také jako ilační povinnost. U jednočlenné společnosti vyžaduje obchodní zákoník kompletní splnění vkladové povinnosti před zápisem do obchodního rejstříku.¹²²

I když splacení celého vkladu společníka, ke kterému se zavázal v zakladatelské listině, je základním předpokladem vzniku unipersonální s. r. o., splacení ještě nemusí znamenat, že přešlo majetkové právo na společnost. Pokud by se tak opravdu stalo a majetkové právo by na společnost nepřešlo, na tuto skutečnost

¹²⁰ Tato úprava je opět dispozitivní a společenská smlouva může stanovit jiný postup. Také zde ovšem platí pravidlo rovného zacházení se všemi společníky.

¹²¹ Právo na vypořádací podíl náleží společníkovi při zániku jeho účasti ve společnosti za jejího dalšího trvání.

¹²² Viz výše

pamatuje ustanovení § 59 ObchZ, které obsahuje další povinnost společníka. Tou je povinnost zaplatit hodnotu nepeněžitého vkladu v penězích a společnost je povinna vrátit nepeněžitý vklad společníkovi, popř. oprávněnému.

Další povinnosti jsou typické pro vícečlenné s. r. o. Tak např. povinnost podrobit se usnesení valné hromady. Z doplňkových povinností např. příplatková povinnost, povinnost oznámit jednatelům změnu osobních údajů atd.

Ve Velké Británii se povinnost splacení celého vkladu u jednočlenné společnosti nevyskytuje a úprava se nijak neliší od společností vícečlenných. Není zde žádná zákonná lhůta pro splacení vkladu společníka, nicméně ten má povinnost jej splatit, pokud si to společnost vyžádá nebo pokud společnost vstoupí do likvidace. Práva vyplývající z podílů jsou obsaženy ve stanovách společnosti (Articles of Association), které mohou upravovat více druhů podílů. Kromě běžných podílů mohou upravovat druhy podílů, jejichž majitelé mohou disponovat rozdílnými právy týkající se např. zisku, hlasovacího práva, práva veta atd.

Vklad společníka může být, stejně jako u nás, peněžitý nebo nepeněžitý. Oproti naší úpravě však může spočívat ve vykonání práce nebo poskytnutí služby společnosti. Společník může být majitelem i více podílů. Je také dovoleno započtení pohledávky proti společnosti. Nepeněžitý vklad nemusí být oceněn znalcem, postačí určení jeho hodnoty společníky za předpokladu, že zde není „zřejmá nepřiměřenost“ mezi reálnou a určenou hodnotou vkladu.

4.3. Vnitřní organizace společnosti

Specifičnost unipersonální společnosti si vyžádala řadu niancí v zákonné úpravě, kterými se zohledňuje odlišnost vícečlenných a jednočlenných společností. Dochází především k předvídání některých komplikací, které s sebou přináší koncentrace rozhodování v rukách jediného společníka. Základní úprava organizační stránky jednočlenné společnosti je upravena v § 132 ObchZ. Za nejvyšší orgán s. r. o. je zákonem označována valná hromada, čímž má být vyjádřena možnost ovlivňovat v různé míře činnost dalších orgánů společnosti či existenci společnosti samotné.¹²³ Zákon č. 58/1906 ř. z. o společnostech s ručením omezeným definuje funkci valné hromady takto: „Usnesení, vyhrazené zákonem nebo společenskou smlouvou společníků, činí se ve valné hromadě...“.¹²⁴ Dalšími orgány společnosti jsou obligatorně statutární orgán, fakultativně pak dozorčí rada.¹²⁵

4.3.1. Rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady

Jak již bylo uvedeno výše, je pojmově vyloučeno, aby se v případě jednočlenné společnosti konala valná hromada. Valná hromada je kolektivním orgánem všech společníků. Pokud je ale ve společnosti jediný společník, nehovoříme o valné hromadě, ale o rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady. De facto tedy dochází k nahrazení kolektivního orgánu monokratickým, na který se neaplikují pravidla pro rozhodování valné hromady a její svolání, nedochází k volbě předsedy ani zapisovatele. Jediný společník v působnosti valné hromady si může dle § 125 odst. 3 ObchZ vyhradit rozhodování věcí, které jinak náleží do působnosti

¹²³ Srov. Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, s. 133

¹²⁴ § 34 Zákona č. 58/1906 ř. z. o společnostech s ručením omezeným

¹²⁵ Společnost ovšem může zřídit také další orgány

jiných orgánů společnosti. Typicky půjde např. o některá oprávnění náležící jednatelům. Velmi často se také vyskytují unipersonální společnosti, kde je jediný společník zároveň jednatelem.

Zákon vyžaduje pro rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady písemnou formu spolu s jeho podpisem. Tam, kde zákon vyžaduje u rozhodnutí valné hromady notářský zápis, vyžaduje se pořízení zápisu i u rozhodnutí tohoto jediného společníka, a to ve formě notářského zápisu o právním úkonu. Vyhotovení notářského zápisu je nezbytné v případech, kdy zákon vyžaduje souhlas dvoutřetinové většiny společníků dle § 127 odst. 4 ObchZ. Jedná se o případ schvalování a změn stanov, rozhodování o změně obsahu společenské smlouvy (za podmínek § 141 ObchZ), rozhodování o zvýšení či snížení základního kapitálu, o připuštění nepeněžitého vkladu při zvyšování základního kapitálu, o kapitalizaci pohledávky, nakládání s podnikem či jeho částí a o zrušení společnosti s likvidací. Dále se jedná o případy upravené obchodním zákoníkem v § 131 – vyloučení společníka (to je však u jednočlenné společnosti nerealizovatelné), § 115 – souhlas s převodem obchodního podílu, § 117 – souhlas s rozdělením obchodního podílu, § 121 – příplatková povinnost.

Otázky vyvstávají především v souvislosti s potřebou souhlasu jediného společníka v podobě notářského zápisu s rozdělením a převodem obchodního podílu unipersonální společnosti. Dle gramatického výkladu je nutný notářský zápis i v těchto případech, což se ale přičítá výkladu teleologickému. Smyslem zákonné úpravy je totiž ochrana zbývajících společníků v případě, kdy by jeden z nich chtěl svůj podíl převést, což ale u jednočlenné společnosti postrádá smysl. Pokud bychom šli dále, je nesmyslné i to, aby jediný společník uděloval v působnosti valné hromady další zvláštní souhlas ke svému vlastnímu úkonu. Asi těžko narazíme na případ, kdy by jediný společník uzavřel smlouvu o převodu obchodního podílu a následně by odmítl udělit souhlas v působnosti valné hromady. Osobně s touto

interpretací nesouhlasím a domnívám se, že se notářský zápis se souhlasem s převodem či rozdělením v případě jednočlenné společnosti nevyžaduje. K rozdílnému názoru však dospěl Vrchní soud v Olomouci, který v rozhodnutí ze dne 6. dubna 2006, sp. zn. 8 Cmo 67/2006-91 uvádí, že notářský zápis o rozhodnutí jediného společníka je nutnou součástí návrhu na zápis změny v obchodním rejstříku v souvislosti s převodem 100% obchodního podílu.¹²⁶

Domnívám se, že je také z povahy věci u jednočlenné společnosti vyloučena aplikace ustanovení o zákazu výkonu hlasovacích práv, a tak jediný společník může rozhodovat, aniž by splatil vklad v plném rozsahu při soustředění veškerých podílů v rukách jediného společníka za existence společnosti (během zákonné lhůty tří měsíců pro splacení vkladu).

Často je také diskutována možnost zastoupení jediného společníka v působnosti valné hromady na základě plné moci. Tato problematika je typická u společností vícečlenných, kde se předpokládá zájem na výkonu hlasovacích práv společníka, který se, ať již z jakéhokoli důvodu, nemůže valné hromady zúčastnit a často tedy dochází k zastoupení na základě plné moci. Osobně nevidím důvod, proč by mělo být právo na zastoupení na základě plné moci jedinému společníkovi upíráno, což ani dle mého názoru nemá oporu v zákoně. Uznávám, že půjde o situaci méně častou než v případě vícečlenných společností, jelikož je to právě jediný společník, kdo rozhoduje o tom, kdy bude činit rozhodnutí náležící do působnosti valné hromady.

Rozhodnutí valné hromady je považováno za právní úkon¹²⁷, na který lze aplikovat ustanovení ohledně zastoupení na základě plné

¹²⁶ Toto rozhodnutí je detailně rozebíráno v příspěvku Hajné, K.: K převodu obchodního podílu jednočlenné společnosti s ručením omezeným, aneb zvítězí formalismus? Bulletin advokacie č. 6/2010, str. 24

¹²⁷ Polemika nad tím, zda se jedná či nejedná o právní úkon, by zasloužila hlubší analýzu, která ale bohužel překračuje možnosti této kvalifikační práce. Ani odborná veřejnost není v tomto ohledu za jedno.

moci podle § 31 a násl. ObčZ. J. Dědič k tomu dodává: „Osobně nevidím žádného důvodu, proč by nebylo možno hlasování společníka na valné hromadě kvalifikovat jako právní úkon. Činí jej osoba s právní subjektivitou, je zaměřen na vyvolání právních následků (přijetí nebo nepřijetí usnesení valné hromady) a zákon s takovým projevem vůle takové právní následky spojuje. Je pro mne jen těžko představitelné (...), že by mohlo jít o jinou právní skutečnost než o právní úkon.“¹²⁸

Pochybnosti ohledně tohoto závěru vyjádřil např. J. Švestka¹²⁹, ale také část autorského kolektivu ve složení I. Štenglová, S. Plíva, M. Tomsa, která uvádí: „Nemáme pochybnosti o tom, že hlasování na valné hromadě je projevem vůle společníka, ani o tom, že směřuje k založení určitého právního důsledku. Část autorského kolektivu však má pochybnosti, zda je při hlasování na valné hromadě vždy naplněn požadavek, aby ostatní subjekty vůli společníka „seznały a vnímaly jako dostupnou“ ve shora uvedeném smyslu. Při tajném hlasování na valné hromadě totiž není seznatelná vůle jednotlivých společníků, ale až výsledek střetu jednotlivých projevených vůlí.“¹³⁰ Přesto i oni dodávají, že se na hlasování na valné hromadě aplikuje obecná úprava o zastoupení obsažená v § 22 an. ObčZ. S tímto závěrem osobně nemohu jinak, než souhlasit.

Britská právní úprava dokonce přímo počítá se zastoupením jediného společníka v působnosti valné hromady na základě plné moci, tudíž zde jsou tyto spekulace bezpředmětné¹³¹. Novela provedená zákonem č. 420/2009 Sb. přinesla odstranění omezení možnosti zastoupit se na základě plné moci jednateli a členy dozorčí rady. Přesto ale úprava občanského zákoníku obsahuje v ustanovení § 22 odst. 2 omezení nechat se zastoupit osobou, jejíž zájmy by byly

¹²⁸ Dědič, J.: *Obchodněprávní revue*, č. 8/2010, str. 246

¹²⁹ Švestka in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol. *Občanský zákoník I. komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 315

¹³⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 428

¹³¹ s. 318 *Companies Act 2006*

v rozporu se zájmy zastoupeného. Proto se domnívám, že by jednatel, případně člen dozorčí rady, nemohl přijmout plnou moc v případě, pokud by existoval střet jeho zájmů se zájmy společníka. Také rozhodnutí jediného společníka lze napadnout návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.

Další problematiku ohledně rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady se týká notářů, kteří mají pouze omezené možnosti, jak si ověřit, že daná osoba je opravdu jediným společníkem a může opravdu učinit právní úkon, který by založil zamýšlené právní účinky. Základní východiskem je samozřejmě nahlédnutí do obchodního rejstříku, ale zapsaný stav nemusí reflektovat stav skutečný (i když tomu v drtivé většině případů bude). Při pochybnostech by notář mohl vyžadovat předložení dalších listin. V praxi ale může dojít i na případy, kdy nelze s jistotou určit společníka ani na základě výše uvedeného postupu (např. při pochybnostech o platnosti uzavřené smlouvy o převodu obchodního podílu, platnosti usnesení valné hromady atd.). Jak k této problematice dodává J. Krůta: „V takových případech by podle mého názoru mělo být spíše postupováno tak, že by účastníku, jehož právní postavení je nejisté, nemělo být znemožněno učinění rozhodnutí a notář by měl úkon odmítnout, pouze je-li zřejmé nebo dosti pravděpodobné, že tento odporuje zákonu. Těžko však v této souvislosti formulovat nějaká obecnější doporučení.“¹³²

Velká Británie je opět v tomto směru velmi liberální. Vyžaduje sice rozhodnutí jediného společníka v písemné podobě, to však může být učiněno např. pouze v zápisu z jednání či na samostatné listině. Rozhodnutí musí být doručeno společnosti a zaevidováno. Pokud tak jediný společník neučiní, porušuje svoji povinnost a vystavuje se nebezpečí pokuty, avšak platnost daného rozhodnutí není dotčena.

¹³² Krůta, J.: Rozhodnutí jediného společníka s. r. o. v působnosti valné hromady. Ad Notam č. 2/2008, str. 49

Companies Act 2006 oproti předchozímu zákonu¹³³ zrušil povinnost konat valnou hromadu vícečlenné společnosti minimálně jednou ročně. Její konání je tedy v plné režii společníků, resp. společnosti. Společníci mohou učinit rozhodnutí v působnosti valné hromady např. i elektronickou poštou. Director (jednatel) společnosti může odmítnout vykonat pokyn společníků, pokud je nezákonný či se neslučuje s jeho povinnostmi. Celkově je vliv directorů na chod společnosti vyšší než v případě českých jednatelů, to samozřejmě na úkor společníků Ltd.

4.3.2. Jednatel

Statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je jeden či více jednatelů, kteří jednají jménem společnosti (nedochází k zastoupení, ale k osobnímu jednání společnosti). To platí i pro unipersonální s. r. o. Jednatelem může být buď osoba stojící mimo společnost, nebo samotný společník. Prvního jednatele unipersonální společnosti určí již zakladatelská listina, která bude obsahovat i počet a funkční období jednatelů. T. Dvořák se zabývá otázkou, zda je možné, aby společenská smlouva obsahovala klauzuli „společnost má jednoho nebo více jednatelů“ s tím, že přesný počet později stanoví valná hromada. Jak sám dodává, „platnost takového usnesení je však pochybná; osobně mám za to, že taková klauzule je neplatná pro neurčitost (§ 37 odst. 1 obč. z.)“.¹³⁴ S uvedeným názorem se ztotožňuji také. Domnívám se, že je nutné přistoupit k systematickému výkladu ustanovení o jednatelích společnosti, resp. zákona jako celku. Paragraf 134 ObchZ obsahuje totiž požadavek souhlasu většiny, má-li společnost více jednatelů. Jak jinak by se ovšem dala určit většina bez znalosti celkového počtu jednatelů?

¹³³ Companies Act 1985

¹³⁴ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, ASPI, 3., přepracované vydání, 2008, str. 248, shodně Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Praha, Prospektrum, 1997, str. 34

Obchodní zákoník neumožňuje, aby byla zakladatelským dokumentem společnosti založena neodvolatelnost jednatele.¹³⁵ V průběhu existence s. r. o. jej může ustanovit jediný společník v působnosti valné hromady. Pokud je jednatelem jediný společník, je třeba odlišovat jeho vztah společníka ke společnosti a vztah jednatele. Jedná se tedy o dva rozdílné vztahy odlišného základu. Na vztah jednatele a společnosti se aplikují ustanovení mandátní smlouvy.

Společnost musí mít minimálně jednoho jednatele, maximální počet omezen není. Otázka, zejména v minulosti hojně diskutována byla ta, zda má společnost v případě většího počtu jednatelů jeden nebo více statutárních orgánů. Dle mého názoru¹³⁶ z dikce § 133 ObchZ vyplývá, že společnost má pouze jeden statutární orgán a v případě více jednatelů jde o kolektivní statutární orgán. Okruh jednatelských oprávnění obsahuje jednání vně a jednání uvnitř společnosti. V druhém případě půjde o obchodní vedení společnosti a o funkce vymezené zákonem (např. svolání valné hromady, informační povinnost pro společníky atd.). Při jednání vně společnosti více jednatele bude nutné, aby společnost přijala některá opatření, jak mohou tyto osoby jednat (např. minimálně 2 a více jednatelů společně, zavazování společnosti nad určitou částku společně apod.). Jakékoliv omezení jednatelského oprávnění je účinné jen uvnitř společnosti a jednatel, který by jednal v rozporu s tímto omezením, by měl povinnost společnosti uhradit škodu, pokud by porušením tohoto omezení vznikla.

Jednatel společnosti je vázán pokyny jediného společníka, proto by měl být informován o jeho rozhodování. Zákon vyžaduje, aby společník zasílal rozhodnutí statutárnímu orgánu (popř. dozorčí radě) v písemné podobě. Pokud si to jediný společník

¹³⁵ K tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Cdo 1163/1999 publikovaného v Soudní judikatuře č. 2/2001, str. 102 (pořadové číslo 32/2001)

¹³⁶ A dle názoru řady akademiků v čele s K. Eliášem (srov. s M. Bartošíkovou)

na statutárním či kontrolním orgánu vyžádá, musí být tento orgán přítomen rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady. Na druhou stranu, tyto zmíněné orgány nemají právo účasti při takovém rozhodnutí společníka, což se mu osobně přičítá. Pokud má jediný společník právo vyžadovat přítomnost těchto orgánů, měly by mít i tyto orgány možnost uplatnit právo být takovému rozhodování přítomny. Dle mého názoru zde zájem společnosti jako takové převyšuje zájmy jediného společníka, a proto by zde měla být možnost účasti těchto orgánů při rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady, pokud si to statutární orgán či dozorčí rada vyžádají.

Ve společnosti, kde je jediný společník také jednatel, vyvstává problematika uzavírání smluv mezi společností a jediným společníkem, tzv. insider trading¹³⁷. Společník zde vystupuje na 2 stranách - za společnost a na druhé straně za sebe – samostatnou osobu odlišnou od společnosti. Jedná se tedy o dvoustranný právní úkon, avšak de facto o jedinou vůli projevenou navenek dvěma subjekty. Nedochozí zde ke standartnímu konsensu vůlí dvou subjektů, který tvoří typický obsah dvoustranné smlouvy. J. Bejček k tomu píše: „V případě popisovaných "dvoudomých" smluv se existující jednotná vůle jako konsenzus může jen tvářit, ač může být jen "dvoucestnou ventilací" vůle jediné.“¹³⁸

Naše zákonná úprava požaduje, aby tyto smlouvy měly formu notářského zápisu nebo písemnou formu s úředně ověřeným podpisem. Dvanáctá směrnice umožňuje v článku 5 odst. 2 členským státům, aby smlouvy uzavřené mezi jediným společníkem a společností nemusely být „uvedeny v zápisu nebo pořizeny písemně“. I když by možnost oproštění od písemné formy přinesla ulehčení

¹³⁷ někdy se používá označení insider dealing

¹³⁸ Bejček, J.: Uzavírání smluv mezi s. r. o. a jediným společníkem a insider trading. Ekonom č. 11/1997 str. 55

obchodnímu styku, český zákonodárce ji nepřipouští.¹³⁹ Bohužel bude nepochybně docházet ke zneužívání insider tradingu k nekalostem a obcházení zákona, nicméně jsem přesvědčen o tom, že zakázání takových smluv celkově by se přičilo samotné svobodě podnikání. Jistě existuje nespočet případů, kdy o žádných nekalostech při uzavírání výše uvedených smluv nemůže být řeč. Případnou sankcí by mohla být neplatnost smlouvy pro rozpor s dobrými mravy, pro obcházení zákona, či ztráta právní ochrany při jednání v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Co se týče právní úpravy jednatelů ve Velké Británii, před tím, než došlo ke kodifikaci povinností jednatelů, museli jednatelé postupovat dle zásad common law, zásad ekvity a také ze zákonů, jako byl např. Companies Act 1985 a jeho novelizace z roku 1989. Mezi tyto povinnosti patřilo zejména: *jednat v dobré víře k nejlepším zájmům společnosti, povinnost vyhnout se konfliktu zájmů, zákaz osobního obohacování na úkor společnosti, povinnost jednat s řádnou péčí a odborností.*

Stále častěji se objevovaly hlasy volající po jednotné kodifikaci těchto povinností, jelikož postupem času ztrácely na právní jistotě, vynořovaly se pochybnosti o jejich významu a přestávaly být jednoduše dosažitelné. Jednatelé společností ztráceli také čas a tím i peníze¹⁴⁰ za odborné rady týkající se svých povinností, aby se ujistili, že se svým jednáním nedopustí neúmyslného porušení zásad uchovaných v case law.

Vzhledem k uvedenému si britská vláda uvědomila, že tyto principy jsou zásadního charakteru a tudíž by bylo vhodné přistoupit

¹³⁹ Srov. s § 14 Návrhu zákona o obchodních korporacích; v důvodové zprávě se k tomu B. Havel mimo jiné dodává: „Ověření orgánem pověřeným legalizací a forma notářského zápisu byly vypuštěny s tím, že vzhledem k dikci Dvanácté směrnice (čl. 5) je tento požadavek zbytečný a nadstandardní.“ Havel, B. in Eliáš, K.; Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň, Aleš Čeněk, 2009, str. 547

¹⁴⁰ V tzv. Bílé knize (důvodové zprávě) se uvádí, že díky kodifikaci se ušetří 30 až 105 milionů liber za rok, jelikož jednatelé nebudou muset v takovém rozsahu žádat o rady týkající se svých povinností.

ke kodifikaci těchto povinností, díky čemuž by se právo v této oblasti stalo více „jisté, stálé a dosažitelné“.

Zákon Companies Act 2006, který královna podepsala (tzv. Royal Assent) 8. listopadu 2006, již kodifikuje povinnosti jednatele. Vychází přitom z výše zmíněných principů common law, ekvity, case law a z předchozích právních předpisů. Companies Act 2006 upravuje tyto principy v sedmi základních povinnostech jednatele a to v paragrafech 170 až 181.

Základní povinnosti directora jsou:

- 1.) *jednat v rámci svých pravomocí jako jednatel společnosti*
- 2.) *podporovat úspěch společnosti*
- 3.) *vykonávat nezávislá rozhodnutí*
- 4.) *vynakládat náležitou péči, odbornost a pílí*
- 5.) *vyhnout se konfliktu zájmů*
- 6.) *odmítnout požitky od třetích osob*
- 7.) *ohlásit vlastní zájem v navrhovaném obchodu nebo dohodě se společností*

Directoři neručí za závazky společnosti, nicméně jsou odpovědní v případě insolvence, pokud i nadále uzavírají obchody společnosti, i když vědí, že společnost není či nebude schopna plnit své závazky, popř. že vstup společnosti insolvence je neodvratitelný (tzv. *wrongful trading*). Dalším případem odpovědnosti jednatele je tzv. *fraudulent trading*¹⁴¹. Jde o situaci, kdy director (ale i jiná osoba ve společnosti) jedná s úmyslem poškodit věřitele. Toto jednání může mít až trestněprávní důsledky – odnětí svobody s horní hranicí sazby 10 let.

¹⁴¹ s. 993 Companies Act 2006, blíže např. Davies P.: Principles of Modern Company Law, Sweet & Maxwell. 8 Ed edition, London, 2008, s. 215 a násl.; Browning, R.: Setting Up & Running a Limited Company. Oxford, 2003, str. 90

Jednatelům britské Ltd. musí být alespoň jedna fyzická osoba¹⁴² a minimální věk pro výkon této funkce je 16 let. Stejně jako v tuzemské právní úpravě, director i jediný společník mohou být tatáž osoba.

4.3.3. Dozorčí rada

Dozorčí rada je fakultativním orgánem společnosti s ručením omezeným a ani Návrh zákona o obchodních korporacích nestanoví jinak¹⁴³. Základní funkcí dozorčí rady je vnitřní kontrola společnosti, aby nedocházelo k poškozování jejích zájmů a zájmů společníků. Kontrola se bude vztahovat zejména na jednatele, a tak je vyloučeno, aby byl jednatel společnosti zároveň členem dozorčí rady. Obecně není přípustné, aby byla osoba s výkonnou funkcí dozorována sama sebou ve funkci kontrolní, jelikož by zde docházelo ke střetu jejích zájmů.

Záleží na vůli společníků, zda tento orgán zřídí ve společenské smlouvě společnosti. Většina společností s ručením omezeným, zejména těch s menším počtem společníků, ke zřízení dozorčí rady vůbec nepřistupuje, jelikož její funkci kontroly efektivně vykonávají samotní společníci. Dozorčí rada nalezne své uplatnění zejména ve společnostech o více společníků (popř. ve společnostech vyvíjejících odbornou činnost či ve společnostech, kde se její společníci přímo na chodu společnosti osobně nepodílí a nejsou ani jejími jednatelem), kde by jejich celková kontrola společnosti mohla být obtížnější, a proto je vhodnější zvolit k tomuto účelu dozorčí radu.

Jak tedy plyne z výše uvedeného, dozorčí rada jednočlenné společnosti bude jevem neobvyklým, jelikož zde nenajde své uplatnění. Kontrolní funkci unipersonální s. r. o. bude vykonávat zejména jediný společník.

¹⁴² Viz s. 154 a násl. Companies Act 2006. V předchozí právní úpravě, Companies Act 1985, mohla být jediným directorem i osoba právnická.

¹⁴³ § 210 Návrhu

Pokud by ale ke zřízení dozorčí rady v jednočlenné společnosti s ručením omezeným došlo (de lege lata tomu nic nebrání), nemohlo by se aplikovat ustanovení § 140 ObchZ, které obsahuje oprávnění účasti na valné hromadě a právo svolat valnou hromadu, jelikož se v jednočlenné společnosti žádná valná hromada nekoná (podobně platí u jednatele unipersonální s. r. o.).

4.4. Nakládání s obchodním podílem

Obecně je o obchodním podílu pojednáno výše. V této kapitole se tedy zaměřím zejména na nakládání s obchodním podílem, které vychází z ius disponendi, základního práva, resp. znaku vlastnictví. V odborné literatuře je hojně diskutováno, zda v případě obchodního podílu hovoříme o „vlastnictví obchodního podílu“ či o „majitelství obchodního podílu“. Osobně se přikláním k druhé z možností, a to zejména z důvodu, že obchodní podíl není věcí, nýbrž jinou majetkovou hodnotou. Na druhou stranu má k němu majitel totožná práva, která má vlastník ke své věci. Opačného názoru je např. J. Holejšovský, který uvádí: „...lze dovodit, že společník společnosti s ručením omezeným je vlastníkem obchodního podílu.“¹⁴⁴ Jiného názoru je např. T. Dvořák: „Obchodní podíl je však jinou majetkovou hodnotou a jako takový je v majetku, nikoliv ve vlastnictví.“¹⁴⁵ a J. Dědič dodává: „Můžeme tedy uzavřít, že obchodní podíl je zvláštní druh majetku (jiný majetek) představující účast společníka na společnosti ...“¹⁴⁶

Majitel obchodního podílu může se svým podílem disponovat a nejinak to platí pro majitele 100% obchodního podílu.

¹⁴⁴ Holejšovský, J.: Vydržení obchodního podílu. Právní fórum č. 9/2008, str. 397 a. n.

¹⁴⁵ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. 3. Vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 97

¹⁴⁶ Dědič, J., Kunešová, J.: Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, str. 216

4.4.1. Převod obchodního podílu

Jedním ze způsobů je převod obchodního podílu do rukou jediného společníka. Tím může být osoba, která již disponuje obchodním podílem na dané společnosti nebo to může být osoba, která stojí původně vně společnosti. V takovém případě hovoříme o tzv. extraneovi.

Převod obchodního podílu na třetí osobu musí ale výslovně upravovat společenská smlouva. Zákon sám o sobě totiž takový převod neumožňuje. V případě absence ustanovení dovolující převod obchodního podílu na třetí osobu ve společenské smlouvě by byl takový převod absolutně neplatný. Muselo by nejprve dojít ke změně společenské smlouvy v tomto směru. S tím souvisí povinnost rejstříkových soudů, které by před zápisem měly aktivně zjišťovat, zda společenská smlouva předmětné společnosti takový převod na třetí osobu vůbec dovoluje a zda smlouva o převodu obchodního podílu byla platně uzavřena. Takový závěr ostatně dovozuje i judikát Nejvyššího soudu ČR 1 Odo 110/1997.

V případě převodu obchodního podílu na jiného společníka je situace rozdílná. Dle § 115 odst. 1 obchodního zákoníku je převod přípustný, i když ho výslovně neupravuje společenská smlouva, nicméně v takovém případě je vyžadován souhlas valné hromady. Toto ustanovení je ovšem dispozitivní a úprava ve společenské smlouvě může převod podmínit souhlasem společníků či orgánu společnosti. Může ale také upravit převod bez jakéhokoliv souhlasu, ba co více, může ho zakázat úplně.

Uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu a souhlas orgánu s takovým převodem jsou dvě odlišné právní skutečnosti. K tomu, aby podíl opravdu přešel na nabyvatele, musí nastat obě dvě. Uzavřením smlouvy o převodu budou vázáni převodce a nabyvatel. Tato smlouva bude platná, nikoliv však účinná. K účinnosti smlouvy je třeba

souhlasu daného orgánu (standardně např. valné hromady). Tento souhlas může být dle ustálené judikatury¹⁴⁷ dán nejen po, ale i před uzavřením smlouvy o převodu obchodního podílu.

Esenciální náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu stanoví § 115 odst. 2 ObchZ, který uvádí, že tato smlouva musí mít písemnou podobu a musí obsahovat prohlášení extranea a přistoupení ke společenské smlouvě. Toto prohlášení se vyžaduje i v případě, kdy nabyvatel nabývá 100% obchodní podíl od jediného společníka. Jak uvádí judikát Nejvyššího soudu ČR 29 Odo 264/2001 ze dne 24. 4. 2002: „Teprve tímto prohlášením se stává účastníkem společenské smlouvy a osobou ze společenské smlouvy oprávněnou a zavázanou, osobou podrobenou režimu společenské smlouvy“, a dodává: „Protože zakladatelská listina má (...) v jednočlenné společnosti stejný účel jako společenská smlouva ve vícečlenné společnosti, je i v této společnosti nezbytné, aby se nabyvatel obchodního podílu stal osobou zavázanou a oprávněnou ze zakladatelské listiny, osobou, podrobenou jejímu režimu, nositelem práv a povinností z ní vyplývajících.“

Opačná situace nastává v případě, pokud by jeden společník nabýval obchodní podíl od druhého. Jak plyne i ze zákona, zde je přistoupení ke společenské smlouvě bezpředmětné, jelikož je jí první společník již vázán. Problematicky by se mohla jevit situace, kdy by osoba nabývala obchodní podíly postupně a přistoupení ke společenské smlouvě by neobsahovala první smlouva o převodu, ale až pozdější. V tomto případě by byly všechny předchozí smlouvy neplatné a ani pozdější prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě by nemohlo neplatnost zhojit.¹⁴⁸ Po soustředění všech podílů v rukou jediného společníka se společenská smlouva mění automaticky na zakladatelskou listinu.

¹⁴⁷ Tak např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2007, sp. zn. 29 Odo 1278/2005, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2004, sp. zn. 29 Odo 414/2003 atd.

¹⁴⁸ V podrobnostech rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 251/2006 ze dne 26. 9. 2006

Společenská smlouva může také stanovit podmínky převodu obchodního podílu, může jít typicky o souhlas valné hromady, dozorčí rady (pokud je zřízena), jednatelů nebo všech společníků.

Zákon také stanoví, že převod obchodního podílu je vůči společnosti účinný doručením účinné smlouvy společnosti. Po doručení této smlouvy společnost zapíše změnu společníka v seznamu společníků a navrhne změnu zápisu v obchodním rejstříku. Tato povinnost je obsažena v § 118 ObchZ. Obě změny mají deklaratorní povahu.

4.4.2. Vydržení obchodního podílu

Další hojně diskutovanou otázkou v právnické obci je možnost vydržení obchodního podílu. Pokud bychom lpěli na jazykovém výkladu zákona, asi bychom se možností vydržení obchodního podílu nedopracovali. Jak je již uvedeno výše, obchodní podíl není věcí, nýbrž jinou majetkovou hodnotou a občanský zákoník v § 134 pojednává pouze o vydržení věci, když uvádí: „oprávněný držitel se stává vlastníkem věci, má-li ji nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost, a po dobu deseti let, jde-li o nemovitost“. Účelem vydržení je nabytí vlastnického práva oprávněného držitele k věci a uvedení do souladu dlouhodobý faktický stav se stavem právním.¹⁴⁹

Nejvyšší soud ČR má ale na tuto problematiku jiný názor. Ve svém usnesení sp. zn. 29 Odo 1216/2005 ze dne 28. srpna 2007 vyjádřil nesouhlas s názorem odvolacího soudu, který ve svém rozhodnutí uvádí, že vydrzet se dá pouze věcné právo, o kterém tak stanoví zákon, a tak vydržení obchodního podílu neuznal, jelikož tuto možnost zákon výslovně nepřipouští. Osobně s tímto závěrem nesouhlasím, jelikož vychází čistě z jazykového výkladu a je tedy příliš formalistický. Nejvyšší soud s ním také vyjádřil nesouhlas a

¹⁴⁹ V podrobnostech např. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník I. komentář. 2 vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 774 a násl.

dospěl k názoru, že se na možnost vydržet obchodní podíl použije analogicky úprava možnosti vydržet vlastnické právo k akci. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí argumentuje srovnatelnými právy pro vlastníka akcie a majitele obchodního podílu. V neposlední řadě vystupuje do popředí zásada právní jistoty a poskytnutí majitelům obchodního podílu stejné právní ochrany, která náleží vlastníkům akcií.

Tato argumentace však nezůstala bez povšimnutí a na rozhodnutí se snesla kritika¹⁵⁰ např. v tom smyslu, že se na obchodní podíl nedají aplikovat ustanovení týkající se věcí, jelikož v souvislosti s akciemi, resp. cennými papíry, se dle odkazu zákonné úpravy použijí ustanovení o movitých věcech. Tento odkaz však v zákoně nenajdeme v konotaci s obchodním podílem. Dalším z argumentů je např. poukázání na inspiraci českého práva rakouským či německým, kde se vydržení obchodního podílu nepřipouští.

Na kritiku tuto reaguje K. Eliáš, který vyjadřuje zklamání nad nedostatečnou argumentací Nejvyššího soudu ČR ve výše uvedeném rozhodnutí a uvádí další argumenty k jeho podpoře. Ve svém článku se opírá zejména o ústavní rovinu, především o čl. 11 odst. 1 Listiny, který zaručuje každému právo vlastnit majetek. „Listina, jak plyne z první věty cit. ust., nemá na mysli vlastnické právo k hmotné věci, ale vlastnictví majetku. Proto nelze činit rozdíl mezi vlastněním hmotné věci nebo akcie a vlastněním obchodního podílu. V těch i oněch případech odpovídá požadavku ústavní konformity stejný přístup k ochraně příslušných práv.“¹⁵¹ Dále jsou v článku rozebírány sociální důsledky soudních rozhodnutí. Důkazem, že toto rozhodnutí vyvolalo v právnických kruzích rozporuplné pocity, je další řada

¹⁵⁰ Zejména Buryan, J. Vydržení obchodního podílu. Právní rádce, č. 6/2008, str. 18

¹⁵¹ Eliáš, K.: Vydržení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným – nevyslovené argumenty. Obchodněprávní revue, č. 1/2009, str. 17 a násl.

odborných článků na toto téma.¹⁵² Problematika je to zajímavá a jistě by si zaslouhovala hlubší analýzu, k té ale bohužel není vzhledem k tématu této diplomové práce více prostoru.

4.4.3. Zastavení obchodního podílu

O možnosti zastavit obchodní podíl diskutovaly odborné kruhy dlouhá léta, a to vzhledem k jeho nemajetkové složce a jejímu případnému zpeněžení.¹⁵³ Ustanovení obsahující zastavení obchodního podílu jsou inkorporována do obchodního zákoníku až novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb. Následně úpravou projde také občanský zákoník v § 153 odst. 1, který zde výslovně zmiňuje možnost zastavit i obchodní podíl.

Zástavní právo k obchodnímu podílu musí být učiněno zástavní smlouvou v písemné podobě a s úředně ověřenými podpisy.¹⁵⁴ Dále musí zástavní smlouva obsahovat označení zastavovaného obchodního podílu a pohledávky, kterou zajišťuje. V případě, kdy společenská smlouva vyžaduje souhlas s převodem obchodního podílu valné hromady, je takový souhlas nezbytný i pro zastavení obchodního podílu. Ohledně souhlasu valné hromady se postupuje obdobně jako při převodu obchodního podílu. Rozhodnutí valné hromady dle dikce obchodního zákoníku nemusí být vyhotoveno formou notářského zápisu, nicméně společnost bude muset stejně k vyhotovení notářského zápisu přistoupit, jelikož ten je vyžadován v příloze k vyhlášce ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., která obsahuje

¹⁵² Petr, B.: Ještě jednou k vydržení obchodního podílu. *Obchodněprávní revue*, č. 6/2009, str. 159 a násl.; Bezouška, P.: Držba a vydržení obchodního podílu – jednotlivosti. *Obchodněprávní revue*, č. 6/2009, str. 161 a násl.

¹⁵³ Tak např.: Bureš, J., Drápal, L.: *Zástavní právo v soudní praxi*. C. H. Beck, 1997, Praha. 2., doplněné vydání, str. 8; Pokorná, J.: Několik poznámek k zástavnímu právu k obchodnímu podílu. *Právo a podnikání*, č. 2/1994, str. 5; Švestka, J.: Obchodní podíl – bezpodílové spoluvlastnictví manželů a zástavní právo. *Právní rozhledy*, č. 9/1996, str. 393 a další

¹⁵⁴ V britské právní úpravě se k převodu a zastavení podílu na společnosti nevyžaduje žádné notářské ověření a je plně dostačující písemná smlouva mezi stranami.

důkazní prostředky k zápisům do obchodního rejstříku.¹⁵⁵ Domnívám se, že v případě, kdy společenská smlouva obsahuje ustanovení o nepřevoditelnosti obchodního podílu, nelze obchodní podíl ani platně zastavit (pokud problematiku zastavení obchodního podílu neupravuje zvlášť). Ustanovením o nepřevoditelnosti obchodního podílu ve společenské smlouvě totiž společníci vyjadřují jejich vůli nepřipustit do společnosti cizí element, což se neslučuje s možnými důsledky zastaveného obchodního podílu.

Vzhledem ke skutečnosti, že v unipersonální společnosti s ručením omezeným je obchodní podíl vždy převoditelný, analogicky platí, že je také vždy zastavitelný. Zástavní právo k obchodnímu podílu vzniká konstitutivním zápisem do obchodního rejstříku. Navrhovatelem ovšem nebudou orány společnosti, nýbrž smluvní strany zástavní smlouvy. Pokud nedojde řádně a včas k uspokojení věřitele dlužníkem, jehož dluh je zajištěn zástavním právem, může věřitel zpeněžit obchodní podíl ve veřejné dražbě či obchodní veřejné soutěži. Následným převodem obchodního podílu dochází k zániku zástavního práva. Po prodeji obchodního podílu následuje uspokojení věřitele z výtěžku a po odečtení nákladů na prodej se přebytek vrátí dlužníkovi.

Společník, jehož obchodní podíl je zatížen zástavním právem, i nadále vykonává práva s ním spojená. Po splatnosti pohledávky ovšem veškerá plnění náleží zástavnímu věřiteli (do výše zastavené pohledávky) a započítávají se na zajištěnou pohledávku. Obchodní podíl může být vždy zatížen pouze jedním zástavním právem.

V případě, že se zastavený obchodní podíl neprodá v jedné z výše uvedených variant, náleží od okamžiku neúspěšného prodeje zástavnímu věřiteli možnost výkonu práv spojených se zastaveným obchodním podílem. „Z § 162 odst. 1 ObčZ lze dovodit,

¹⁵⁵ Přehled příloh k formuláři č. 9 společnost s ručením omezeným: „f) notářský zápis o rozhodnutí valné hromady, kterým byl udělen souhlas ke vzniku zástavního práva“

že jestliže zástavní věřitel vykonává práva spojená se zastaveným obchodním podílem podle § 117a odst. 7 ObchZ, je povinen vykonávat je s péčí řádného hospodáře. Vzniknou-li mu plněním této povinnosti účelně vynaložené náklady, má proti zástavci právo na jejich náhradu. Za škodu vzniklou porušením povinností při výkonu práv ze zastaveného obchodního podílu, odpovídá zástavní věřitel podle obecných ustanovení o odpovědnosti za škodu.¹⁵⁶

Druhou možností je domluva zástavního věřitele se zástavcem, že dojde k převodu jeho obchodního podílu na úhradu dluhu. Obsahem smlouvy pak bude, že se obchodní podíl převádí na úhradu dluhu a také jeho výše a důvod. Hodnota obchodního podílu pak musí být určena soudním znalcem, kterého jmenuje soud na návrh zástavního věřitele. Věřitel následně vrátí dlužníkovi rozdíl z částky, o kterou hodnota podílu dle znaleckého posudku převyšuje zajištěnou pohledávku. K tomu převodu se nevyžaduje souhlas valné hromady, i kdyby jej vyžadovala společenská smlouva (souhlas byl dán již se vznikem zástavního práva k obchodnímu podílu).

Zástavní právo k obchodnímu podílu zaniká výmazem z obchodního rejstříku na návrh zástavního věřitele či dlužníka.

Otázkou zůstává, zde je možné zastavení obchodního podílu zcela vyloučit ve společenské smlouvě vícečlenné s. r. o. Domnívám se, že tato úprava by obstála zejména vzhledem k přihlídnutí zájmům společníků, aby nedošlo k nabytí účasti cizího společníka a vzhledem k úpravě převoditelnosti obchodního podílu (viz výše). Návrh nového občanského zákoníku řeší tuto situaci jasněji a v § 1186¹⁵⁷ se přímo odvolává na ustanovení společenské smlouvy ohledně zákazu či omezení zřídit zástavní právo k obchodnímu podílu.

¹⁵⁶ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, C. H. Beck, 2. vydání, 2006, str. 106

¹⁵⁷ Eliáš, K. in Eliáš, K.; Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň, Aleš Čeněk, 2009, str. 110

4.5. Přeměny jednočlenné společnosti

V českém právním řádu až donedávna neexistovala ucelená úprava přeměn obchodních společností. Obchodní zákoník obsahoval několik ustanovení o přeměnách, nicméně této úpravě bylo vytýkáno, že je nesystematická, vnitřně nekonzistentní a obsahující mnoho normativních odkazů.¹⁵⁸ Vlnu nevole vzbuzovala také přísnost některých ustanovení, která se primárně měla vztahovat pouze na akciovou společnost. „Výsledkem uvedeného přístupu je nezanedbatelné zatížení ostatních obchodních společností a družstev standardy a požadavky, které jsou účelné pro akciové společnosti.“¹⁵⁹ To vedlo zákonodárce ke snaze, která vyústila přijetím zákona č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev, s účinností od 1. července 2008.

Nový zákon obsahuje také implementaci ustanovení plynoucí z komunitárních závazků ČR.¹⁶⁰ Obsahem zákona je právní úprava společná pro všechny druhy přeměn obchodních společností a družstev, kdy upravuje přeshraniční a vnitrostátní fúze, rozdělení, převod jmění na společníka a změnu právní formy. Hlavní změnou je pak možnost provedení přeshraniční fúze vycházející z tzv. Desáté směrnice¹⁶¹.

Tato materie přeměn je však velmi obsáhlá a pro účely této diplomové práce se budu dále zabývat přeměnami jednočlenné společnosti na vícečlennou a vice versa, která je výslovně obsažena v paragrafu 119 obchodního zákoníku.

¹⁵⁸ Podobně viz např.: [online] Šustová, J.: Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-premenach-obchodnich-spolecnosti-a-druzstev-55295.html> z 31. 10. 2010 [cit. 11. 7. 2011]

¹⁵⁹ Kuhn, P., Štenglová, I., Bílá, I., Havel, B., a kol.: Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. C. H. Beck, 1. Vydání. Praha, 2010, str. 2

¹⁶⁰ První směrnice; Třetí směrnice; Šestá směrnice; Desátá směrnice; směrnice č. 90/434/EHS

¹⁶¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností

4.5.1. Přeměna jednočlenné společnosti na vícečlennou

K přeměně unipersonální společnosti na vícečlennou dochází:

- a) smrtí jediného společníka – fyzické osoby
- b) zániku jediného společníka – právnické osoby
- c) převodem části obchodního podílu jediného společníka na další osobu

Ad a) smrt jediného společníka – fyzické osoby

K přeměně jednočlenné společnosti na vícečlennou může dojít v důsledku smrti jediného společníka, fyzické osoby, v důsledku přechodu obchodního podílu na dědice za současného rozdělení. Zakladatelská listina nemůže přechod obchodního podílu nijak vyloučit, čímž se zabraňuje situaci, aby se jednočlenná společnost ocitla bez společníka. Z logiky tohoto omezení zároveň nemá jediný společník možnost se domáhat zrušení své účasti na společnosti soudem, může ovšem společnost zrušit nebo obchodní podíl převést na jinou osobu, nemá-li zájem o setrvání ve společnosti.

V případě dědění vyvstává otázka, zda může společník ve společenské smlouvě vyloučit přechod obchodního podílu na některého z dědiců. Vzhledem k „osobní složce“ společníků ve společnosti s ručením omezeným a respektu k jejich vůli se domnívám, že omezit přechod na některého dědice je možné (viz níže). Obchodní zákoník v tomto směru neobsahuje žádnou úpravu, což je živná půda pro právní teoretiky a jejich názory.

Autorský kolektiv ve složení I. Štenglová, S. Plíva, M. Tomsa k této otázce uvádí: „Pro dědění obchodního podílu obchodní zákoník možnost založit nerovné postavení společníků neupravuje. Lze proto podle našeho názoru jednak argumentací a contrario (chce-li obchodní zákoník umožnit nerovnou úpravu poměrů společníků,

stanoví to výslovně), jednak odkazem na zásady, na kterých stojí obchodní zákoník (zásada stejného zacházení se všemi společníky ve stejném postavení, neurčuje-li zákon něco jiného), a konečně i na základě ustanovení § 56a odst. 2, které zakazuje jakékoli jednání, jehož cílem je znevýhodnit některého ze společníků zneužívajícím způsobem, spíše dovodit, že vyloučení dědění jen některého obchodního podílu či dědění jen některých dědiců není možné.¹⁶²

Dle mého skromného názoru si dovolím nesouhlasit s těmito akademickými velikány. Pokud ponechám stranou praktické důvody, jejichž příkladný výčet by mohl být rozhodně zajímavý, proč se společník rozhodl vyloučit přechod obchodního podílu děděním na některého z dědiců, domnívám se, že výše uvedená argumentace vychází z následku dané problematiky, tedy ze situace, kdy pokládá automaticky všechny dědice již za společníky po zůstaviteli a tento následek teprve odůvodňuje. Tento postup neshledávám jako správný. V situaci, kdy se dědění obchodního podílu vůbec společenskou smlouvou nepřipouští, také nemůžeme hovořit o případném dědici obchodního podílu automaticky jako o společníkovi. Je nutné nejdříve zkoumat, zda může přejít zůstavitelův obchodní podíl na dědice. V tomto případě by byl závěr negativní.

V uvedeném duchu by se měla nést i argumentace k výše nastíněnému problému. Měli bychom tedy nejdříve zkoumat, zda může v rámci dědictví nabýt obchodní podíl určitá osoba. Pokud je nabytí obchodního podílu určitou osobou vyloučeno společenskou smlouvou (zakladatelskou listinou), nemůžeme o této osobě hovořit jako o společníkovi a fortiori argumentovat ve prospěch jejího rovného postavení „společníka“. Pomocí jazykového výkladu § 116 odst. 2 ObchZ odvodíme, že je zde snaha zákonodárce chránit společníky před vniknutím cizího prvku (společníka) v případě smrti jednoho z dědiců. Pomocí následného teleologického výkladu se

¹⁶² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 396

dostávám k interpretaci, že je zde také žádoucí snaha o vyloučení účasti na společnosti konkrétního dědice, pokud je tato vůle obsažena ve společenské smlouvě (zakladatelské listině). Dle mého názoru tedy ani nedojde k nabytí obchodních podílů dědici ke dni smrti zůstavitele v případě, kdy se o něj přihlásí, pokud to pro konkrétního dědice zakladatelský dokument nepřipouští.

Ad b) zánik jediného společníka – právnické osoby

Jediným společníkem společnosti může být i právnická osoba. Postup bude v tomto případě podobný postupu při dědění obchodního podílu. K přeměně jednočlenné společnosti na vícečlennou dochází, pokud právnická osoba, která je jediným společníkem, zaniká a zároveň dochází k rozdělení a přechodu stoprocentního obchodního podílu na alespoň 2 právní nástupce. K tomuto přechodu dochází na základě zákona a opět platí pravidlo, že se jednočlenná společnost nemůže ocitnout bez společníka. Zároveň platí, že vždy musí být dodržena minimální výše vkladu každého společníka. Přechod obchodního podílu nemůže právní nástupce odmítnout.

Účast právního nástupce, resp. v našem případě právních nástupců, ve společnosti začíná dnem zániku právního předchůdce. Zápis změny v obchodním rejstříku má deklaratorní charakter.

Ad c) převod části obchodního podílu jediného společníka na další osobu

V případě této přeměny unipersonální společnosti dochází k rozdělení obchodního podílu a následnému převodu jeho části na jinou osobu. Prakticky může dojít ke dvěma situacím. V první z nich původní společník setrvá ve společnosti i nadále. Dojde tedy k rozdělení 100% obchodního podílu a k převodu části na další osobu,

popř. osoby. Ve druhé z variant zanikne účast původního společníka v s. r. o. a dojde k rozdělení obchodního podílu a jejich převodu na jiné osoby.¹⁶³

O rozdělení a převodu obchodního podílu rozhoduje vůle jediného společníka. V této souvislosti jsem již v průběhu diplomové práce některé problematické otázky zmiňoval, proto by bylo jejich opakování neúčelné.

4.5.2. Přeměna vícečlenné společnosti na jednočlennou

Ke kumulaci obchodních podílů a vytvoření tak společnosti s jediným společníkem může dojít následujícími způsoby:

- a) smrtí společníka - fyzické osoby*
- b) zánikem společníka - právnické osoby*
- c) převodem obchodního podílu na jediného společníka*
- d) prodejem podniku nebo jeho části, vkladem obchodního podílu*
- e) dalšími způsoby (viz níže)*

Ad a) smrt společníka - fyzické osoby

V důsledku dědění se v rukách dědice mohou sejít všechny obchodní podíly. Můžeme opět rozlišovat dvě situace. Zaprvé, dědicem může být současný společník vícečlenné s. r. o., u kterého se spojí zbylé obchodní podíly v jeden stoprocentní. Zadruhé, dědicem může být osoba, která stojí vně společnost, a v důsledku dědění se u ní sejdou všechny obchodní podíly. To vše samozřejmě za podmínky, pokud společenská smlouva přechod obchodního podílu připouští.

¹⁶³ Popř. převede 100% obchodní podíl celý na třetí osobu, v tom případě ale nedojde k přeměně jednočlenné společnosti na vícečlennou

Ad b) zánik společníka - právnické osoby

Unipersonální s. r. o. může vzniknout v důsledku zániku společníka, právnické osoby, bez likvidace a právního nástupnictví fúzí či rozdělení sloučením za předpokladu, že součástí majetku slučované části společnosti je obchodní podíl společnosti, kde je druhým společníkem přejímající osoba.

V případě fúze splynutím může dojít dle ustanovení § 62 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, k zániku dvou nebo více obchodních společností, jemuž předchází jejich zrušení bez likvidace. Jména, obsahující obchodní podíl ve vícečlenné společnosti, zanikajících obchodních společností přechází na nově vznikající nástupnickou obchodní společnost a tím dojde ke spojení všech obchodních podílů v této nástupnické společnosti. „Obdobná situace nastává, jestliže je jedním ze dvou společníků společnosti s ručením omezeným společnost splývající s druhým společností slučovaná.“¹⁶⁴

Ad c) převod obchodního podílu na jediného společníka

Dle § 115 odst. 1 ObchZ, pokud úprava společenské smlouvy nestanoví jinak, může společník se souhlasem valné hromady převést svůj obchodní podíl na jiného společníka. Tato smlouva musí být písemná s úředně ověřenými podpisy. V tomto případě se nevyžaduje prohlášení nabyvatele o přistoupení ke společenské smlouvě, jelikož nabyvatelem je společník, který je již společenskou smlouvou vázán, a tudíž by bylo takové prohlášení ve smlouvě o převodu obchodního podílu na dalšího společníka bezpředmětné.

¹⁶⁴ Štenglová, I.: Přeměna jednočlenné společnosti s ručením omezeným na vícečlennou a naopak. Právní rozhledy č. 3/1998, str. 313

Tento způsob přeměny vícečlenné společnosti je také typickým způsobem vzniku unipersonální s. r. o. v právních řádech států, které úpravu jednočlenné společnosti neobsahují.

Ad d) prodej podniku nebo jeho části, vklad obchodního podílu

Obchodní zákoník umožňuje ve své Hlavě druhé, díle třetím prodej podniku nebo jeho části. Pokud je při prodeji podniku (nebo jeho části) součástí podniku obchodní podíl a nabyvatel je druhým ze dvou společníků s. r. o., docházím tímto prodejem ke spojení obchodních podílů a vzniku jednočlenné společnosti přeměnou vícečlenné.

Obdobné důsledky nastávají při vkladu podniku (jeho části) do společnosti, která je jedním ze dvou společníků s. r. o.

Ad e) další způsoby vzniku jednočlenné společnosti

Dalšími způsoby spojení obchodního podílu v rukách jediného společníka je např. případ, kdy ve společnosti o dvou společnicích převezme zbylý společník obchodní podíl druhého za situace, kdy jeho účast ve společnosti skončila na základě rozhodnutí valné hromady o jeho vyloučení, pokud nesplatil vklad nebo nesplnil příspěvkovou povinnost.

Dále by se mohlo jednat o situaci, kdy je účast společníka ve společnosti zrušena soudem či je na základě soudního rozhodnutí společník vyloučen. Stejně tak jako v případě prohlášení konkurzu na majetek společníka nebo zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku. Dále pak pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením podílu společníka v s. r. o. nebo vydáním exekučního příkazu k postižení podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce. V uvedených případech

„sice může dojít k nabytí obchodního podílu též smlouvou, nelze však vyloučit ani nabytí v důsledku rozhodnutí druhého (a tedy vlastně jediného zbývajícího) společníka v postavení valné hromady podle § 113 odst. 6“.¹⁶⁵

4.6. Zrušení a zánik

Obchodní zákoník neobsahuje ustanovení týkající se postupu zrušení či zániku jednočlenné společnosti, proto se na takovou společnost použijí obecná ustanovení a speciální úprava platná pro s. r. o. Stejně jako v případě konstituce společnosti je i její finální etapa existence před zánikem rozdělena na dvě fáze. Tou první je zrušení s. r. o., které je esenciálním předpokladem jejího pozdějšího zániku. Po zrušení společnosti dochází k vypořádání majetkových poměrů s. r. o., avšak nedochází ke ztrátě subjektivity. V tomto meziobdobí mezi zrušením a zánikem nedochází k naplňování účelu, pro který byla společnost založena, nýbrž její takto omezená činnost obsahuje kroky nutné k zániku.

Ke zrušení společnosti dochází na základě právní skutečnosti, jejímž následkem je buď přechod veškerých aktiv i pasiv na právního nástupce (zrušení bez likvidace), či vstup společnosti do likvidace a tím směřujícímu zániku právní subjektivity. Právní osoba, která je zapsána v obchodním rejstříku, zaniká zápisem zániku (výmazem z obchodního rejstříku). Návrh na výmaz podává likvidátor společnosti v případě jejího zrušení s likvidací, v opačném případě její statutární orgán.

„Zrušení společnosti se dá rozdělit na dobrovolné (z vůle společnosti) a povinné (rozhodnutí soudu či na základě jiné právní

¹⁶⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 404

skutečnosti), přičemž od toho se odvíjí i dobrovolný či povinný charakter likvidace, bude-li po zrušení následovat“.¹⁶⁶

V případě zrušení společnosti s likvidací dochází k vypořádání jejích dluhů a pohledávek. Likvidační zůstatek poté náleží společníkovi jednočlenné s. r. o. Ke zrušení společnosti bez likvidace dochází postupy, které se označují jako přeměny obchodních společností, jež upravuje speciální úprava zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

Obecné důvody zrušení společnosti obsahuje § 68 odst. 3 ObchZ. Společnost se zrušuje v těchto případech:

a) uplynutím doby, na kterou byla založena

Pokud se zakládá společnost na dobu určitou, musí být tato skutečnost uvedena v zakladatelském dokumentu. V opačném případě platí nevyvratitelná domněnka založení společnosti na dobu neurčitou. Po uplynutí této doby dochází ex lege ke zrušení společnosti. To ovšem nebrání tomu, aby společníci, resp. společník, před uplynutím určené doby změnili v tomto ustanovení společenskou smlouvu, resp. zakladací listinu. Otázky v tomto případě vyvstávají s možností následné revokace zrušení společnosti. T. Dvořák se domnívá, že takové řešení je možné, kdy argumentuje analogickou úpravou § 68 odst. 8 ObchZ a čl. 2 odst. 3 Listiny, kdy každý může činit, co zákon nezakazuje s poukazem na skutečnost, že žádný takový zákaz v zákoně není.¹⁶⁷ Osobně s touto argumentací také souhlasím a dodávám, že by měla být respektována vůle společníků (společníka) odvrátit tak fatální důsledky uplynutím doby, na kterou byla společnost založena.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Ševčík, D.: Společnost s ručením omezeným. Vzory podání a listin. Právní úprava po novele. Prospektrum. Praha, 2001, str. 221

¹⁶⁷ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, ASPI, 3., přepracované vydání, 2008, s. 359

¹⁶⁸ Tuto možnost nezastávají např. autorské kolektivy ve složení Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2009, či Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010

b) dosažením účelu, pro který byla založena

Dalším důvodem zrušení společnosti ex lege je dosažení účelu, pro který byla založena. Mohlo by se např. jednat o dokončení stavby velké nemovitosti apod. Bude zde jistě třeba přesně a určitě vymezit ono „dosažení účelu“. Musím podotknout, že zejména tento způsob zrušení se mi zdá nepraktický.

V našem případě unipersonální společnosti, dle mého názoru, úprava zakladatelské listiny obsahující zrušení jednočlenné s. r. o. z důvodu uplynutí doby nebo dosažení účelu nedává smysl, jelikož jednočlenná společnost bude vždy odkázána na vůli jediného společníka. Zde se dostávám k další argumentaci, proč podpořit výše uvedený názor T. Dvořáka. V nejspíše ojedinělém případě, kdy by zakladatelská listina obsahovala jeden z uvedených důvodů pro zrušení (hypotetickou úvahou by mohlo jít např. o situaci, kdy dojde ke spojení obchodních podílů převodem v rukách jediného společníka, který opomene v daném ustanovení provést změnu zakladatelské listiny zákonem uvedeným způsobem), by jinak neměl jediný společník žádnou zákonnou možnost, jak zrušení jednočlenné společnosti odvrátit.

c) dnem uvedeným v rozhodnutí společníka

Tato možnost vychází ze svobodné vůle společníka unipersonální společnost zrušit. Společník může určit jakýkoliv den v budoucnu jako den zrušení. Pokud tak neučiní, platí, že dnem zrušení je den učinění onoho rozhodnutí. Do okamžiku, než je započato s rozdělováním likvidačního zůstatku, může společník svým rozhodnutím zvrátit rozhodnutí o zrušení.

d) dnem uvedeným v rozhodnutí soudu o zrušení společnosti

Návrh na zrušení může podat stát nebo osoba, která prokáže právní zájem. Skutečnosti, pro které je možné zrušit společnost,

nalezneme kromě obecné úpravy také ve speciálních ustanoveních společnosti s ručením omezeným.¹⁶⁹

e) dnem uvedeným v rozhodnutí společníka, pokud dochází k zániku společnosti v důsledku fúze, převodu jmění na společníka nebo v důsledku rozdělení

Tato úprava se týká zrušení společnosti bez likvidace, kdy na právního nástupce přejdou všechny závazky i majetek.¹⁷⁰ Tyto případy upravuje zák. č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

f) zrušením konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující

Pod tímto písmenem upravuje obchodní zákoník zrušení ve vazbě na insolvenční řízení.

Ustanovení § 148 odst. 3 ObchZ obsahuje odchylku pro jednočlennou společnost. Prohlášení konkursu na majetek společníka nemá v případě jednočlenné společnosti za následek zrušení účasti ve společnosti dle § 148 odst. 2 ObchZ. Za této situace se obchodní podíl jediného společníka stane součástí majetkové podstaty. Následkem tohoto postupu je, že práva společníka může vykonávat pouze insolvenční správce, který může obchodní podíl převést na jinou osobu nebo společnost zrušit a obohatit majetkovou podstatu o likvidační zůstatek. Zároveň i všechna ostatní přijatá plnění z obchodního podílu náleží do majetkové podstaty.

Pro další uvedené skutečnosti - pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu společníka ve společnosti a vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu společníka

¹⁶⁹ Např. § 113 odst. 6, § 119, § 135 odst. 2, § 138 odst. 2, § 151, § 152 ObchZ

¹⁷⁰ V minulosti patřila mezi uvedené případy také změna právní formy, nicméně zde nedocházelo k zániku společnosti a proto byl tento případ novelou č. 370/2000 Sb. odstraněn

ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce - ovšem obchodní zákoník neobsahuje pro jednočlennou společnost žádnou další speciální úpravu. Uvedené skutečnosti mají ovšem za následek stejné účinky, jako je tomu při zrušení účasti společníka ve společnosti soudem - zánik členství jediného společníka unipersonální s. r. o. a přechod obchodního podílu na společnost. Nastává tedy situace, které se snaží zákonná úprava předejít (např. vylučuje podání soudního návrhu jediného společníka na zrušení své účasti v jednočlenné společnosti atd.¹⁷¹). I. Pelikánová zde poukazuje na vážnou legislativně technickou vadu.¹⁷² J. Dědič k tomu uvádí názor, že společnost s ručením omezeným nemůže naložit s uvolněným obchodním podílem, protože zde není nikdo, kdo by přijal rozhodnutí podle § 113 odst. 5 nebo 6 ObchZ. Jedinou cestu vidí ve zrušení společnosti soudním rozhodnutím a nařízením likvidace.¹⁷³ Otázka, která se v této souvislosti nabízí, je, zda má soud dodržet lhůtu šesti měsíců dle § 113 ObchZ pro zrušení společnosti soudem. Vzhledem ke skutečnosti, že zde není možnost odvrácení tohoto stavu, se domnívám, že je tato lhůta bezpředmětná, jelikož povinnost dle výše uvedeného paragrafu splněna být ani nemůže. Společnost by tedy měla být zrušena soudem ex officio.

Případ související s touto problematikou již řešil Nejvyšší soud ČR. Jedná se o judikát sp. zn. 29 Odo 1028/2006 ze dne 1. srpna 2007, kde se soud usnesl, že „společnost s ručením omezeným, na niž přešel po vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu obchodní podíl jediného společníka, může rozhodnout o převodu tohoto obchodního podílu podle § 113 odst. 5 obch. zák.“. Již usnesení sp. zn. 29 Odo 393/2005 konstatuje, že nejrationálnější způsobem uspokojení pohledávky v případě vydaného exekučního příkazu k postižení obchodního podílu je „nepochybně“ výplata

¹⁷¹ Viz situace uvedené v průběhu této práce

¹⁷² Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. Díl, Praha, ASPI, 2006, s. 456

¹⁷³ Dědič, J.: Obchodní zákoník, komentář. Díl II. Praha: Polygon, 2002, str. 1275

vypořádacího podílu společníka. V tom případě by ale společnost vykonávala práva jediného společníka z nabytého obchodního podílu (dokonce stoprocentního), což přímo zakazuje § 120 odst. 2 ObchZ. Soud si sám pokládá otázku, zda může společnost v postavení jediného společníka rozhodnout o prodeji vlastního obchodního podílu a uzavírá, že „takové rozhodnutí nejen že společnost přijmout může, ale jeho přijetí jí zákon ukládá.“ V odůvodnění se senát Nejvyššího soudu ČR ovšem nezabývá otázkou, kdo by takové rozhodnutí dle § 113 odst. 5 ObchZ za společnost měl přijmout, jelikož v ní de facto neexistuje jediný společník. Není v ní tedy nikdo, kdo by mohl rozhodnout v působnosti valné hromady...

Další důvody zrušení společnosti může určit společenská smlouva, resp. zakladatelská listina. V případě zrušení společnosti s likvidací jediný společník v působnosti valné hromady jmenuje likvidátora s. r. o. Vstup společnosti do likvidace se zapisuje do obchodního rejstříku a firma společnosti se uvádí s dodatkem „v likvidaci“. Po ukončení likvidace sepíše likvidátor zprávu, kterou předloží společníkovi unipersonální s. r. o. ke schválení. Její neschválení ovšem nebrání výmazu společnosti z obchodního rejstříku (§ 75 odst. 6 ObchZ).

5. Britská právní úprava jednočlenné společnosti

Jak jsem již uvedl na začátku své práce, ve Spojeném království se setkáváme s první „jednočlennou“ společností v případě *Salomon v Salomon* [1897], která byla založena podle zákona z roku 1856¹⁷⁴. Od té doby samozřejmě prošla právní úprava private limited company, která je považována za nejbližší „příbuznou“ naší společnosti s ručením omezeným, dlouhodobým vývojem a řadou novelizací.¹⁷⁵ Companies Act z roku 1985 byl v důsledku Dvanácté směrnice novelizován zákonem „The Companies (Single Member Private Limited Companies) Regulations 1992“¹⁷⁶, účinným od 15. července 1992, čímž bylo umožněno zakládat jednočlenné společnosti na území Velké Británie. Před implementací Dvanácté směrnice, a to od roku 1908, kdy nabyl účinnosti „Companies (Consolidation) Act 1908“, mohla být Ltd. založena minimálně dvěma společníky¹⁷⁷. Pokud za existence společnosti došlo k poklesu společníků na jediného, po půl roce trvání tohoto stavu se jediný společník stal neomezeně ručícím.

Předchozí úprava korporátního práva jako celku byla často kritizována kvůli své původní konstrukci z Viktoriánské doby, velkému množství technických výrazů, složitým vnitřním schvalovacím procesům, rigidnosti a celkové podobě, která neodpovídala potřebám dnešní doby. Tato kritika byla naprosto oprávněná, jelikož dosavadní zákonná úprava vycházela primárně z public limited company (obdobu naší akciové společnosti s veřejnou nabídkou akcií), která primárně regulovala podnikání ve velkém rozsahu. Z této úpravy pak byly odvozovány ostatní formy společností.

¹⁷⁴ Viz kapitola „Historický exkurz“

¹⁷⁵ Podrobný vývoj viz např. Girvin, S., Hudson, A., Frisby, S.: *Charlesworth's Company Law*, 18th Edition, Sweet & Maxwell, 2010, kapitola *The Development of Modern Company Law*, str. 4 a násl.

¹⁷⁶ (SI 1992/1699)

¹⁷⁷ Do roku 1908 byl vyžadován minimální počet 7 společníků

Po dlouhodobých přípravách¹⁷⁸ byl na podzim roku 2005 předložen parlamentu Company Law Reform Bill, který byl o rok později schválen jako Companies Act 2006. Tento zákon není výjimečný jen tím, že se jedná o nejdelší zákon, který kdy britský parlament přijal (obsahuje 1300 paragrafů), nýbrž díky svému novému pojetí, tzv. „*think small first approach*“, obchodní právo přizpůsobil zejména požadavkům pro malé a střední podnikání, které dominovalo co do počtu subjektů na domácím trhu¹⁷⁹. Za základní formu společnosti je v zákoně nikoliv již public company, nýbrž private company. Proto se také zákonodárce oprostil od technických výrazů a celkovou úpravu zjednodušil, aby byl zákon všeobecně pochopitelný pro všechny, kteří se pohybují v tomto druhu podnikání. Zároveň došlo k liberálnějšímu a flexibilnějšímu pojetí práva společností, kde vystupuje do popředí nikoliv zákonná úprava, nýbrž autonomie vůle společníků. Důraz je také kladen na co nejjednodušší založení společnosti, deregulaci a na její nebyrokratický chod. Do nového zákona byly samozřejmě inkorporovány směrnice EU, nevyjímaje Dvanáctou směrnicí, která obsahuje úpravu jednočlenných společností. Companies Act 2006 by měl být schopen také flexibilněji reagovat na změny vyvolané komunitárním právem či aktuálními společenskými potřebami.¹⁸⁰

Oproti jednoduššímu procesu založení, vzhledem k předchozí právní úpravě¹⁸¹, má Ltd. přísnější povinnosti publicity v Companies House (publikace účetních závěrek) a přísnější pravidla pro vyplácení zisku mezi společníky (uhrazení veškerých předešlých ztrát atd.; viz výše). Dále pak již nemusí každoročně svolávat valnou hromadu nebo

¹⁷⁸ Company Law Review Steering Group (CLRSG) zřízena ministerstvem obchodu a průmyslu, v březnu roku 1998 předložila zprávu nazvanou „Company Law for a Competitive Economy“ (dostupná zde: <http://www.bis.gov.uk/files/file23279.pdf>), samotné přípravy započaly již o několik let dříve a zapojilo se do nich na 200 subjektů. Tato zpráva se stala východiskem pro budoucí zákon, do kterého se cestou legislativního procesu zapracovalo na 1800 připomínek.

¹⁷⁹ Public limited companies bylo registrováno pouze 11 500 z celkového počtu 2,1 milionu společností. 65% společností mělo obrát do £250.000, 70% společností mělo maximálně 2 společníky a 90% maximálně 5 společníků.

¹⁸⁰ V podrobnostech Birds, J., Boyle, A., a kol.: Boyle & Birds' Company Law, 7th Edition, Jordans, 2009, str. 10 a násl.

¹⁸¹ Companies Act 1985

mít určený předmět činnosti V případě nedodržení těchto povinností může být povinná osoba pokutována, zejména v případě opakujících se prohřešků může být společnost z Companies House vymazána. Námětem pro reformu korporátního práva ve Velké Británii byla také probíhající vlna úspěšných reforem v Commonwealthu a ve Spojených státech amerických.¹⁸²

Na některé rozdíly mezi českou a britskou právní úpravou bylo v průběhu práce již poukázáno. V této části bych se tedy zaměřil na specifická ustanovení týkající se jednočlenné společnosti (oproti společnostem vícečlenným) vyplývající z Companies Act 2006.

Generální klauzule v s. 38 CA 2006 uvádí, že ustanovení zákona týkající se společnosti se dvěma či více společníky, jsou aplikovatelná s „nezbytnými modifikacemi“ také na společnost, které je založena jedním společníkem, nebo jejíž počet společníků klesne na jediného. Jediná osoba může založit jakýkoliv typ společnosti podle britského práva. Každá společnost musí vést seznam společníků, kde je uvedeno jméno, adresa, datum od kdy je daná osoba společníkem, popř. kdy jí být přestala, dále pak určení podílu náležící dané osobě a částka, která byla splacena, popř. upsána. V případě spoluvlastnictví podílu jsou osoby, které mají podíl (popř. podíly) ve spoluvlastnictví, považovány za jedinou osobu.

Dle požadavků s. 123 CA 2006 musí být u každé společnosti, která je založena jedinou osobou, veřejně uváděno v obchodním rejstříku (Companies House) jméno, bydliště a skutečnost, že společnost má pouze jediného společníka. Pokud počet společníků klesne v průběhu existence společnosti na jediného, ať již převodem nebo přechodem podílu, musí být kromě výše uvedených údajů zaevidováno datum této změny, a to do třiceti dnů od této skutečnosti. To samé platí při změně právní formy či přeměně společnosti na jednočlennou Ltd.

¹⁸² Blíže Mayson, D., French, S., Ryan, C.: *Company Law*. 25th Edition. Oxford University Press, Oxford, 2009, str. 10

Pokud se naopak počet společníků rozroste na více než jednoho, bude uváděno kromě jména a adresy bývalého jediného společníka také prohlášení, že společnost již není unipersonální spolu s datem změny této skutečnosti. V britském obchodním rejstříku, možná až překvapivě, nenalezneme informace o jednotlivých společnících vícečlenné společnosti, jako je tomu v tuzemském obchodním rejstříku. Tato povinnost platí pouze pro jednočlenné společnosti a je vyústěním požadavků Dvanácté směrnice, která členským státům tuto povinnost u jednočlenných společností ukládá. V případě nedodržení požadavků tohoto ustanovení se společnost spolu s povinnými osobami dopouští porušení zákona, za což jí hrozí pokuta v maximální výši £1000 a za každý následující den prodlení maximálně 1/10 z této sazby.

Další devíce úpravy unipersonální společnosti od vícečlenné spočívá v regulaci uzavírání smluv¹⁸³:

- ❖ mezi jednočlennou společností a jediným společníkem,
- ❖ kde jediný společník je zároveň jednatelem společnosti,
- ❖ a smlouva je uzavírána mimo běžný předmět podnikání společnosti¹⁸⁴.

Všechny podmínky musejí nastat současně. Ve výše uvedeném případě musí společnost zajistit, aby byla ustanovení dané smlouvy zaznamenána písemně, nebo v zápise z jednání directorů, které bezprostředně následuje po uzavření smlouvy. To ovšem pouze za situace, kdy sama předmětná smlouva není vyhotovena písemně. Pokud není tato povinnost splněna, všechny osoby, které byly povinny konat, avšak nekonaly, se dopouštějí porušení zákona a hrozí jim pokuta v maximální výši £5000. Toto porušení povinnosti ovšem nikterak neovlivní platnost smlouvy.

¹⁸³ S. 231 CA 2006

¹⁸⁴ Co je „běžný předmět podnikání společnosti“ nalezneme v judikátu *Steen v Law* [1964] AC 287 (302), dále srov. s judikátem *Countrywide Banking Corp Ltd v Dean* [1998] AC 338

Tohoto ustanovení se nepoužije, pokud se uzavíraná smlouva týká běžného předmětu podnikání společnosti. Účelem tohoto ustanovení je zajistit, aby byly uchovány veškeré záznamy při uzavírání smluv, kde není jasná hranice mezi jednáním společníka jako fyzické osoby a jednáním společníka jménem společnosti. Pokud je společnost v insolvenční správě, jsou tyto kontrakty důsledně prověřovány insolvenčním správcem. V minulosti (Companies Act 1985) nerespektování této úpravy dokonce zakládalo trestní odpovědnost společnosti. V dnešní právní úpravě Companies Act 2006 se však trestní odpovědnost společnosti v tomto případě již nevyskytuje.¹⁸⁵

S 318 CA 2006 pojednává o usnášeníschopnosti, kde v prvním odstavci uvádí, že v případě unipersonální společnosti „jedna oprávněná osoba přítomná na shromáždění tvoří kvorum“. Touto oprávněnou osobou může být také zmocněnec jediného společníka Ltd. V dikci ustanovení si můžeme všimnout použití termínu „shromáždění“¹⁸⁶, což *prima facie* znamená setkání dvou a více osob. Nicméně v tomto případě je u zákonného ustanovení týkající se jednočlenné společnosti použit termín „shromáždění“ ve smyslu „setkání jedné osoby“.

Pokud jediný společník učiní rozhodnutí v působnosti valné hromady, musí podrobnosti o něm sdělit společnosti za předpokladu, že není takové rozhodnutí učiněno písemnou formou. Pokud tak neučiní, spáchá tímto jednáním (resp. nejednáním) přestupek, za který může být sankcionován až do výše £500. Rozhodnutí bude nicméně platné i nadále,¹⁸⁷ ovšem jeho existence, zejména vůči soudu, může být zpochybňována. Jak již bylo judikováno¹⁸⁸, dokonce ani v případě učinění rozhodnutí jediného společníka, které ovšem nebylo společností nikde písemně zaznamenáno, avšak bylo potvrzeno

¹⁸⁵ V podrobnostech Sheikh, S.: A Guide to the Companies Act 2006. 1st edition, Routledge-Cavendish; str. 482 a násl.

¹⁸⁶ V originálním znění CA 2006 „meeting“

¹⁸⁷ S. 357 CA 2006

¹⁸⁸ Viz např. Cf Neptune (Vehicle Washing Equipment) Ltd v Fitzgerald [1995] BCC 474

přítomnými svědky (např. tajemníkem společnosti, který byl přítomen učinění rozhodnutí jediného společníka apod.), nemůže s jistotou znamenat, že bylo ono rozhodnutí skutečně učiněno.¹⁸⁹

¹⁸⁹ Blíže Wareham, R.: Tolley's Company Law Handbook. Lexis Nexis, 2007, str. 524

6. Závěr (úvahy do lege ferenda)

Úprava jednočlenné společnosti s ručením omezeným v našem právním řádu není samozřejmě ideální a přináší řadu aplikačních otázek a nejasností. Stejně jako tomu bylo donedávna ve Spojeném království, i v našem právním řádu vychází regulace společnosti s ručením omezeným z ustanovení, které regulují akciovou společnost,¹⁹⁰ která se vyznačuje množstvím kogentní regulací (což je naprosto samozřejmé a pochopitelné při velkém podnikání). Akciová společnost ovšem není primárně uzpůsobena pro podnikání v malém rozsahu a tímto stavem „trpí“ i unipersonální s. r. o., která je zatížena nejrůznějšími požadavky a nákladností. Samozřejmě, zákonodárce musel najít určitý kompromis, který bude vyhovovat většině. Zde spatřuji nespornou výhodu britského Companies Act 2006, který odvozuje všechny ostatní formy společností z private limited company, jakožto nejčastěji užívané formy společnosti. Britská úprava staví na deregulaci, jednoduchosti a respektování vůle společníků, což se o české právní úpravě s. r. o. říci nedá. Stále se u nás potýkáme se složitostmi, dokonce před samotným vznikem společnosti (např. požadavek notářského zápisu atd.), zdlouhavým procesem zápisu do obchodního rejstříku, různými povinnostmi vyplývajícími ze zákona a nikoliv z vůle samotných společníků, a řadou dalších. Námětů z Velké Británie by byla celá řada. Některé z nich jsem nastínil v této práci a pravděpodobně, spolu s dalšími, se jimi budu zabývat i následně v mé příští kvalifikační tvorbě, jelikož musím přiznat, že mne tato problematika velice zaujala.

Možná by stála za zvážení a odbornou diskuzi myšlenka komplexní právní úpravy jednočlenné společnosti s omezeným ručením. Dále mne zaujala rychlost, se kterou společností ve Velké Británii vznikají spolu s existencí jednoho centrálního místa pro vznik společností. Je také otázkou, do jaké míry by měla dojít

¹⁹⁰ viz odkazy v úpravě s. r. o. na ustanovení týkající se a. s. v ObchZ

harmonizace práva v EU. Určitá soutěž právních řádů je totiž na druhou stranu žádoucí a slučuje se s myšlenkou svobody usazování.

Další náměty ze zahraničí, nad kterými by stálo se zamyslet, mohou být např. ty, týkající se zavedení rejstříku nezpůsobilých jednatelů, či jejich odpovědnost s až možnými trestněprávními důsledky. Mezi trestním a obchodním zákoníkem v ČR vzniká určitá mezera, která však vychází z rozdílného *ratia legis*. Britská právní úprava se mi zdá v tomto směru daleko propracovanější a komplexnější než tuzemská.

V českém právním řádu můžeme registrovat snahu o odstranění výkladových nejasností pomocí judikatury Nejvyššího soudu ČR. Domnívám se však, že tyto problémy a nejasnosti zákonné úpravy jsou vykládány spíše ve zpřísněném pohledu. Nedá se soudu upřít snaha o vyšší míru ochrany věřitelů dané společnosti, nicméně tento efekt je ve svém výsledku diskutabilní. Je to trend, který jde proti tendencím zahraničních právních úprav i samotnému trendu Evropské unie, kde jsou snahy právě přesně opačné a dochází k liberalizaci požadavků na podnikání v malém rozsahu.

Na druhou stranu je to pochybné, česká právní úprava je poznamenána dlouholetou neexistencí obchodního práva na našem území. V případě jurisdikcí, které jsem měl možnost v této práci komparovat, byl efekt tohoto stavu flagrantní. Není ovšem nutné vycházet z bodu nula, ale považuji za účelné znovu a znovu se nechávat inspirovat zahraničními úpravami. A to nemám na mysli pouze určité prvky britské právní úpravy, při jejichž aplikaci musíme být obezřetní vzhledem odlišnostem mezi angloamerickou a kontinentální právní úpravou. Česká právní věda se k takovým závěrům, které by mohla pochytit v zahraničí, sama v nejbližší době zřejmě nedopracuje. Ostatně, ve Velké Británii to trvalo přes dvě staletí. Zahraniční právní úpravy nám mohou sloužit, a mnohé již také posloužily, jako snadný výchozí bod, kde zvláště v obchodním

právu platí, že není třeba znovu vynalézat kolo, ale stačí pohlédnout za hranice a objevit Ameriku.

Možná ale platí slova I. Pelikánové, která uvádí: „Oproti předchozímu stavu, kdy známe jedno řešení určité otázky, to "naše", „domácí“ řešení, pohled jinam nám ukazuje "cizí" řešení. Cizí řešení může být stejné nebo jiné – vyvolává nutně jako reakci úvahy, které z řešení je lepší. Také v kulturní oblasti znamená vstup "jinam" nový zážitek, obohacení, nové pochopení. Nahlédnutí jinam umožňuje sebereflexi, kritický pohled na sebe sama, hodnocení. Umožňuje také napodobení, které je levnější cestou k zvládnutí životních problémů. Možná je takové vykročení do určité míry namáhavé, je spojeno s rizikem, že domácí řešení neobstojí, že bude nutno změnit praxi, něco nového se naučit, a proto se setkáváme s tendencemi k uzavřenosti, k odmítání otevřenosti. Ochranařské tendence se objevují v ekonomice, ale i jinde – v kultuře, ve školství, v právu. Je však za nimi jenom pohodlnost, malost.“¹⁹¹

Určité zlepšení tohoto stavu by mělo přinést schválení Návrhu zákona o obchodních korporacích, který také čerpá ze zahraničních právních úprav, a to i té britské. Tak např. Návrh již nepočítá se zákazem řetězení společností, odstranil omezení maximálního počtu 50 společníků u s. r. o., ale také mění funkci základního kapitálu, jehož výše je liberalizována. V Návrhu se dále připouští možnost více druhů podílů společnosti, jsou také odstraněny některá omezení převoditelnosti, zvyšuje se odpovědnost jednatelů společnosti. Opouští se i od zásady, že jeden společník může vlastnit pouze jeden obchodní podíl, et cetera et cetera.

Domnívám se, že připravené změny jsou zásadním krokem tím správným směrem do budoucna. Jak velké zlepšení dnešního stavu bude reflektováno v praxi, budeme moci posoudit až po účinnosti

¹⁹¹ [online] Pelikánová, I.: „Princip přednosti komunitárního práva a české právo“, dostupné na <http://www.srovnacipravo.cz/texty/KV2005rozsirene.pdf> [cit. 25. 6. 2011]

Návrhu zákona o obchodních korporacích, pokud bude schválen.
Předpoklady pro to zde určité jsou.

Příloha 1: Komparační tabulka

Základní rozdíly mezi českou společností s ručením omezeným a britskou Private Limited Company (by shares)

	Společnost s ručením omezeným	Private Limited Company
Zkrácené označení	Spol. s r. o. / s. r. o.	Limited / Ltd.
Konstituční dokument	Společenská smlouvy (zakladatelská listina)	Memorandum of Association a Articles of Association
Základní kapitál	200 000 Kč	Nestanoven (vyšší než nula)
Počet společníků	1 - 50	1 – neomezeno
Předmět činnosti	Musí být stanoven	Nemusí být stanoven
Max. lhůta pro splacení vkladu	5 let	nestanoveno
Ručení společníků	Solidární ručení do výše souhrnu nesplacených vkladů zapsaných v OR	Na výzvu v případě likvidace Ltd. odpovídají jen do výše nesplacených podílů
Statutární orgán	Min. 1 jednatel	Min. 1 director (jednatel)
Kontrolní orgán	Fakultativně dozorčí rada	Není upraven
Zveřejnění hospodaření	Povinnost zveřejnit účetní závěrku v obchodním rejstříku	Povinnost zveřejnit účetní závěrku v Companies House
Postavení společníků a statutárního orgánu	Silnější postavení společníků oproti statutárnímu orgánu	Silnější postavení statutárního orgánu oproti společníkům
Dělitelnost podílu	Dělitelný	Nedělitelný
Druhy podílu	Jednotný	Možnost vydat více druhů podílů
Převoditelnost podílu	V zásadě omezená	Volná
Nabývání vlastních podílů společností	Zakázáno (může nastat)	V určitých případech povoleno
Počet podílu na společníka	Jeden	Neomezený
Valná hromada	Min. 1x ročně	Nestanoveno

Seznam zkratek a pojmů

a n.	a následující
a. s.	akciová společnost
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
cca	přibližně
č.	číslo
ČR	Česká republika
Dig.	Digesta
EU	Evropská unie
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
Ibid.	ibidem
Kč	koruna česká
kol.	kolektiv
Listina	zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění
Ltd.	Private company limited by shares
max.	maximálně
min.	minimálně
např.	například
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č.513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
odst.	odstavec
písm.	písmeno
pozn.	poznámka
Plc.	Public limited company
r.	rok
resp.	respektive
s.	section (<i>paragraf</i>)

s. r. o.	společnost s ručením omezeným
Sb.	sbírky
sp. zn.	spisová značka
Spojené království	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
stol.	století
str.	strana
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
Velká Británie	Spojené království Velké Británie a Severního Irska
z., zák.	zákon
zn.	značka

Přehled použitých pramenů

Monografie

Domáci

Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným. 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2006

Blahož, J., Balaš, V., Klíma, K.: Srovnávací ústavní právo. ASPI Publishing, Praha, 2003

Bureš, J., Drápal, L.: Zástavní právo v soudní praxi. 2., doplněné vydání, C. H. Beck, Praha, 1997

Dědič, J. a kol.: Právo obchodních společností. Prospektum, Praha, 1998

Dědič, J., Kunešová, J.: Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, Praha, 1999

Dědič, J.: Obchodní zákoník, komentář. Díl II. Polygon, Praha, 2002

Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. 3., přepracované vydání, ASPI, Praha, 2008

Eliáš, K., Dvořák, T., a kol.: Obchodní zákoník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. Linde, Praha, 2006

Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. Prospektrum, Praha, 1997

Eliáš, K.: Kurz obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání, C. H. Beck, Praha, 2005

Eliáš, K.: Obchodní společnosti. C. H. Beck, Praha, 1994

Eliáš, K.; Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Aleš Čeněk, Plzeň, 2009

Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M.: Římské právo. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1995

Klíma, J.: Nejstarší zákony lidstva. Academia, Praha, 1970

Knapp, V., Knappová, M. in Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, díl I. Codex, Praha, 1995

Kuhn, P., Štenglová, I., Bílá, I., Havel, B., a kol.: Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. C. H. Beck, 1. Vydání. Praha, 2010

Patsch, H., Nesý, P., Kozáková, A.: Společnost s ručením omezeným, Linhart, Praha, 1934

Pelikánová, I., Černá, S. a kol.: Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. Díl, ASPI, Praha, 2006

Pelikánová, I.: Základy obchodního práva. Aleko, Praha, 1991

Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva (vybrané problémy). Právnická fakulta Masarykovy university, Brno, 1997

Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Wolters Kluwer ČR, Praha, 2009

Rouček, F.: Československé právo obchodní, I. část obecná. Nákladem právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, Praha, 1938

Rozehnalová, N.: Právo mezinárodního obchodu. MU Brno, Brno, 2001

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010

Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M., a kol.: Občanský zákoník I. komentář. 2 vydání, C. H. Beck, Praha 2009

Ševčík, D.: Společnost s ručením omezeným. Vzory podání a listin. Právní úprava po novele. Prospektrum. Praha, 2001

Wenig, A.: Příručka obchodního práva platného v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Kniha 2. a 3. Typos, Brno

Zahraniční

Birds, J., Boyle, A., a kol.: Boyle & Birds' Company Law, 7th Edition, Jordans, 2009,

Browning, R.: Setting Up & Running a Limited Company. Oxford, 2003

Digesta

Davies P.: Principles of Modern Company Law, Sweet & Maxwell. 8 Ed edition, London, 2008

Girvin, S., Hudson, A., Frisby, S.: Charlesworth's Company Law, 18th Edition, Sweet & Maxwell, 2010

Mayson, D., French, S., Ryan, C.: Company Law. 25th Edition. Oxford University Press, Oxford, 2009

Morse, G.: Palmer's company law: annotated guide to the Companies Act 2006. first edition. London, Sweet & Maxwell, 2007,

Robins, N.: The Corporation That Changed the World: How the East India Company Shaped the Modern Multinational. London, Pluto Press, 2006

Talbot LE: Critical Company Law. New Ed edition, Routledge-Cavendish, 2007, s. 11 a násl.

Odborná periodika

Bejček, J.: Uzavírání smluv mezi s. r. o. a jediným společníkem a insider trading. Ekonom č. 11/1997

Bezouška, P.: Držba a vydržení obchodního podílu – jednotlivosti. Obchodněprávní revue, č. 6/2009

Buryan, J.: Vydržení obchodního podílu. Právní rádce, č. 6/2008

Čech, P.: Advokátská spol. s r. o. z pohledu práva společností, Právní zpravodaj 5/2006

Dědič, J.: Obchodněprávní revue, č. 8/2010,

Eliáš, K.: Novodobý rozměr starého právního sporu k právní úpravě obchodních společností. Právník, č. 1/1993

Eliáš, K.: Miniatura na neřešitelné téma. Právník, č. 12/1993

Eliáš, K.: Právní povaha lhůty k podání návrhu na zápis obchodní společnosti do obchodního rejstříku. Právní praxe, 1994, č. 10

Eliáš, K.: Vydržení obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným – nevyšlovené argumenty. Obchodněprávní revue, č. 1/2009

Hajná, K.: K převodu obchodního podílu jednočlenné společnosti s ručením omezeným, aneb zvítězí formalismus? Bulletin advokacie č. 6/2010

Hedrlín, A.: Zrušení účasti společníka soudem ve společnosti s ručením omezeným. Právní rozhledy č. 4/1998

Holejšovský, J.: Vydržení obchodního podílu. Právní fórum č. 9/2008

Jindřich, M.: Notářské zápisy a jejich používání zejména podle obchodního zákoníku. Právní rozhledy č. 6/1994

Krůta, J.: Rozhodnutí jediného společníka s. r. o. v působnosti valné hromady. Ad Notam č. 2/2008

Petr, B.: Ještě jednou k vydržení obchodního podílu. Obchodněprávní revue, č. 6/2009

Pokorná, J.: K vymezení pojmu obchodní podíl. Právník č. 9/1995

Pokorná, J.: Několik poznámek k zástavnímu právu k obchodnímu podílu. Právo a podnikání, č. 2/1994

Rychlý, T.: Zákaz řetězení společností s ručením omezeným a (extra)teritoriální působnost obchodního zákoníku. Právní rozhledy, č. 6/2005

Štenglová, I.: Lhůty pro splacení vkladů při zvýšení základního jmění obchodní společnosti. Právní praxe č. 9/1994

Štenglová, I.: Přeměna jednočlenné společnosti s ručením omezeným na vícečlennou a naopak. Právní rozhledy č. 3/1998

Švestka, J.: Obchodní podíl – bezpodílové spoluvlastnictví manželů a zástavní právo. Právní rozhledy, č. 9/1996

Právní předpisy

Všechny uvedené předpisy jsou vždy v platném znění

domácí

Zákon č. 1/1863 ř. z., všeobecný zákoník obchodní

Zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením obmezeným

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 271/1920 Sb., o rozšíření platnosti zákona o s.r.o. na Slovensko a Podkarpatskou Rus

Nařízení vlády č. 147/1922 Sb.

Dekret č. 11 z 3. 8. 1944

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád

Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, platné znění

Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu

Zákon č. 370/2000 Sb., změna obchodního zákoníku

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku

Zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev

Zahraniční

Joint Stock Companies Act 1856

Companies (Consolidation) Act 1908

Companies Act 1963

Companies Act 1985

The Companies (Single Member Private Limited Companies) Regulations 1992

Companies Act 2006 (*včetně důvodové zprávy*)

Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES ve znění Lisabonské smlouvy

Desáté směrnice

První směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9. března 1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření

Druhá směrnice Rady 77/91/EHS ze dne 13. prosince 1976 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého

pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

Třetí směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. října 1978, založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o fúzích akciových společností.

Šestá směrnice Rady 82/891/EHS ze dne 17. prosince 1982, založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o rozdělení akciových společností.

Dvanáctá směrnice Rady 89/667/EHS ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem.

Směrnice Rady č. 90/434/EHS, o společných systémech zdanění, aplikovatelných u mateřských a dceřiných společností různých členských států.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností

Online zdroje

Česká tisková kancelář (ČTK): Počet obchodních společností loni v ČR vzrostl na 363.000

http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=638055

Inter Departmental Business Register (IDBR), Office for National Statistics:
Number of UK Businesses down

<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=1238>

The Limited Liability Company Reporter: LLC History

<http://www.llc-reporter.com/16.htm>

Griffin, S.: The one-man type company and the removal of the corporate personality in the context of the attribution rules. International Company and Commercial Law Review. 2011, www.westlaw.co.uk

Šustová, J.: Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-premenach-obchodnich-spolecnosti-a-druzstev-55295.html>

Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011): Vládní návrh zákona o obchodních korporacích. Důvodová zpráva

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-obchodnich-korporacich/navrh-zakona.html>

Pelikánová, I.: „Princip přednosti komunitárního práva a české právo“, dostupné na <http://www.srovnacipravo.cz/texty/KV2005rozsirene.pdf>

Portál Evropské unie: <http://europa.eu/>

The Roman Law Library: <http://web.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/>

The Constitution Society: www.constitution.org

Přístup k právu Evropské unie: www.eur-lex.europa.eu

Parlament ČR, Poslanecká sněmovna: www.psp.cz

Informační server českého soudnictví: www.justice.cz

Nejvyšší soud ČR: www.nsoud.cz

Judikatura

domáci

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rv I 1529/26 (poř. č. 7010/1927)

Rozhodnutí Vrchní soud v Olomouci 8 Cmo 67/2006-91

Rozhodnutí Vrchního soudu 3 Cmo 27/96

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Cdo 1163/1999

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 1 Odon 110/1997

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 2 Cdon 600/1997

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 29 Odo 264/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 414/2003

Usnesení Vrchního soudu v Praze 7 Cmo 209/2005

Usnesení Nejvyššího soudu 29 Odo 393/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 1216/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 1278/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 251/2006

Usnesení Nejvyššího soudu 29 Odo 1028/2006

zahraniční

Salomon v Salomon [1897] AC 22

Tunstall v Steigmann [1962] 2 QB 593

Lee v Lee's Air Farming Ltd [1961] AC 12 (PC)

Adams v Cape Industries plc [1990] Ch 433

Resume

The subject matter of this final thesis is the single-member limited company in accordance with the Czech Commercial Code compared with the British Companies Act 2006. The wording is structured into three main parts. The first one summarizes historical and theoretical development of single-member companies. The second one includes brief description of the Czech regulation which is influenced by the European Union regulations of companies and deals with current issues which arise from this type of this business entity. The third part describes the Companies Act 2006 and its regulation of a single-member company (or so-called one-man company).

In the prologue the author describes brief historical development of regulations relating to single-member entities and their historical predecessors from antiquity to the last century. The first part deals with characteristic features of legal entities. These features are summarized as they are stated in law.

In the core part the author describes the general attributes and discusses the current regulation of single-member companies in the Czech Republic and compares it with the British one. One-man companies are described by characteristic features, establishing, bodies, dissolution and other specifics.

The final part of this thesis deals with the description of single-member private companies regulated in the United Kingdom by Companies Act 2006.

The epilogue of the thesis is devoted to the reasonable criticism of currently valid wording of the Commercial Code. Therefore, the thesis argues for the amendment of the Czech Commercial Code.